

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Editos Baradinskaitės
V kurso, komercinės teisės,
Studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Fizinių asmenų bankroto įgyvendinimo problematika Lietuvoje
Bankruptcy of Natural Persons: Implementation Issues in Lithuania**

Vadovas: Doc. Dr. Rimantas Simaitis
Recenzentas: Lekt. Gintautas Bartkus

Vilnius 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO SAMPRATA	5
1.1 Sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“ atskyrimas	5
1.2. Fizinį asmenų bankroto įgyvendinimo privalumai ir trūkumai	8
2. PREVENCIJOS IR REABILITACIJOS PRIEMONĖS FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO KONCEPCIJOJE	16
2.2. Veiksniai, lemiantys fizinio asmens nemokumą.....	16
2.3. Fizinį asmenų nemokumo prevencijos priemonės	19
2.4. Priverstinio išieškojimo sušvelninimo priemonė	23
2.5. Reabilitacijos priemonės nemokiam fiziniam asmeniui.....	24
3. KITOS FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO ĮSTATYMO PROJEKTE ĮŽVELGIAMOS PROBLEMOS.....	31
3.2. Įstatymo paskirtis ir taikymas.....	31
3.3. Nemokumo sąvoka.....	35
3.4. Turtas bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje.....	39
4. FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO TURIZMAS	41
5. UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA.....	46
IŠVADOS	52
LITERATŪRA.....	54
SANTRAUKA	60
SUMMARY	61

IVADAS

Nemokumas tiek Lietuvos, tiek užsienio teisėje yra suprantamas kaip negalėjimas įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Akivaizdu, kad remiantis tokiu suvokimu, susidurti su sunkumais vykdyti savo finansinius įsipareigojimus gali tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys. Fizinų asmenų nemokumas šiandien yra realiai egzistuojantis reiškinys, nes yra daugybė fizinių asmenų, kurie ne tik nenori, bet ir objektyviai nebegali įvykdyti turtinių įsipareigojimų, kurių vykdymo terminai yra suėję¹.

Kaip viena iš galimybių, kuri gali padėti spręsti iškilusias mokumo problemas yra fizinių asmenų bankroto instituto įgyvendinimas. Deja, Lietuvoje priimti teisės aktai reglamentuoja tik juridinių asmenų negalėjimą vykdyti savo skolinius įsipareigojimus. Fizinų asmenų bankroto institutą Lietuvoje siekiama įgyvendinti jau keletą metų. Tačiau kol tokia galimybė nėra įgyvendinta, fiziniai asmenys naudojami bankroto turizmu – bankrutuoja kitose Europos Sąjungos šalyse. Pasak advokato Gedimino Žliobos Fizinų asmenų bankroto įstatymo priėmimo vilkinimas kenkia kreditoriams ir visam paskolų sektoriui, nes ne visais atvejais užsienio šalių fizinių asmenų bankroto institutas vienodai gina kreditorių teises, o nesant Lietuvoje Fizinų asmenų bankroto įstatymo, bankai ir kitos finansų įstaigos negali tiksliai įvertinti prisiimamos rizikos skolinant Lietuvoje².

Darbo aktualumą lemia tai, kad Lietuvoje jau nuo 2009 metų yra bandoma priimti Fizinų asmenų bankroto įstatymą, kuris suteiktų galimybę fiziniams asmenims bankrutuoti ir taip nusimesti skolų našta, nes pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, fizinis asmuo savo finansinius įsipareigojimus turi vykdyti iki gyvenimo galo. Tokio instituto įgyvendinimas leistų subalansuoti skolininkų ir jų kreditorių interesus: kreditoriams leistų padengti skolininko turimus įsipareigojimus, o fiziniam asmeniui pradėti viską iš pradžių. Vis populiarėjantis bankroto turizmas verčia analizuoti fizinių asmenų bankroto įgyvendinimo galimybę, kadangi tokiu reiškiniu nėra suinteresuota nei pati valstybė, nei kreditoriai. Temos aktualumą lemia ir tai, kad paskutinius keletą metų žiniasklaidoje dažnai analizuojama fizinių asmenų bankroto įstatymo įgyvendinimo problema, tačiau moksliniu požiūriu, šis klausimas buvo mažai analizuotas.

Darbo tikslas: remiantis teisės mokslininkų, praktikų nuomonėmis, įstatymais, nutarimais, išvadomis bei užsienio praktika atskleisti fizinių asmenų bankroto instituto

---

¹ Mykolo Riomerio Universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra. 2009 m. birželio 12 d. Išvada Dėl fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-465. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-15]. Prieiga per internetą: <www.mruni.eu/mru.../Isvada%20del%20Fiziniu%20asmenu%20bankroto%202009-06-12.doc> [Žiūrėta 2012-03-15]

² Anglijoje bankrutavusi lietuvė. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://insolbaltika.co.uk/anglijoje-bankrutavusi-lietuve/>> [Žiūrėta 2012-03-01].

svarbą, nustatyti teisinio reglamentavimo probleminius aspektus bei pateikti pasiūlymus numatomoms problemoms spręsti.

Siekiant šio tikslo, iškelti tokie **uždaviniai**:

- ✓ atskirti nemokumo ir bankroto sąvokas;
- ✓ išanalizuoti fizinių asmenų bankroto teigiamas ir neigiamas puses;
- ✓ ištirti Fizinių asmenų bankroto įstatymo probleminius aspektus;
- ✓ įvertinti bankroto turizmo galimybes ir pasekmes.

Darbo objektas. Siekiant atskleisti fizinio asmens bankroto instituto svarbą, reikšmę bei problemas, su kuriomis yra susiduriama egzistuojant tokiam institutui, darbe yra aptariamos fizinio asmens bankroto instituto teigiamos bei neigiamos pusės. Kadangi Fizinio asmens bankroto įstatymo projektas Lietuvoje susilaukė nemažai kritikos, bus įvertinamos galimos įgyvendinimo problemos tokios kaip kreditorių interesų pažeidimas, neaiškūs kriterijai, nustatant fizinio asmens nemokumą, apribota asmens galimybė kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo. Plačiau bus aptariamos asmens nemokumo prevencijos ir reabilitacijos priemonės, kurios gali padėti sumažinti asmens bankroto skaičių. Dėl bankroto turizmo populiarėjimo, aptariama jo įtaka skolininkui ir kitos šalies kreditoriams.

Siekiant iškelto tikslo ir uždavinių įgyvendinimo bus naudojami keli **tyrimo metodai**. Sisteminis tyrimo metodas bus naudojamas analizuojant atskirų teisės normų ryšius, jų sąveiką bei analizuojant fizinių asmenų bankroto įgyvendinimo problematiką. Lingvistinio metodo pagalba bus siekiama išanalizuoti teisės normų turinį. Lyginamasis tyrimo metodas taikomas siekiant palyginti Įmonių bankroto įstatymo normas su Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto normomis, bei Lietuvoje numatytą reglamentavimą su užsienio šalių fizinio asmens bankroto reguliavimo normomis. Loginis metodas bus naudojimas analizuojant pateiktas išvadas dėl bankroto instituto įgyvendinimo, pateikiant išvadas bei pasiūlymus.

Darbo **originalumą** lemia tai, kad teisinėje mokslinėje literatūroje ši tema neanalizuota. Kitose tyrimuose fizinio asmens bankroto institutas analizuojamas kaip skolininko nemokumo sprendimo galimybė, tačiau neanalizuota šio instituto įgyvendinimo problematika.

Naudoti **šaltiniai**: užsienio ir Lietuvos doktrina, įstatymai, teismų praktika, moksliniai straipsniai. Daugiausia buvo remiamasi įvairių institucijų ir departamentų išvadomis ir pasiūlymais dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto.

1. FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO SAMPRATA

1.1 Sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“ atskyrimas

Civiliniuose teisiniuose santykiuose dalyvauja ir juridiniai, ir fiziniai asmenys, o tokie santykiai yra susiję su rizika. Dėl objektyvių, ar subjektyvių priežasčių gali nepasisekti verslas ir įmonei gali būti sunku grąžinti skolas. Tačiau ne tik juridiniai asmenys, užsiimantys ekonomine veikla gali susidurti su sunkumais ir neįvykdyti savo įsipareigojimų. Individai, staiga netekę darbo, susirgę ir neturintys santaupų gali susidurti su sunkumais grąžinant paimtas paskolas iš kredito įstaigų ar vykdant kitus finansinius įsipareigojimus. Kai fizinis ar juridinis asmuo nebesugeba vykdyti savo finansinių įsipareigojimų susiduriama su nemokumo problema ir bankroto tikimybe.

Labai svarbu atskirti nemokumo ir bankroto sąvokas. Lietuvių kalbos žodyne nėra pateikiama žodžio „nemokumas“ sąvokos aiškinimas, o žodis „bankrotas“ apibrėžiamas kaip negalėjimas išsimokėti skolų, suvargimas³. Dabartiniame lietuvių kalbų žodyne sąvoka „bankrotas“ - aiškinamas kaip negalėjimas išsimokėti skolų, sužlugimas⁴. Sąvoka „nemokumas“ nėra aiškinama nei viename, nei kitame žodyne, tačiau abiejuose žodynuose pateikiama žodžio „mokus“ reikšmė - tai galintis mokėti, turintis iš ko mokėti. Todėl atsižvelgiant į tokį aiškinimą, galima apibrėžti priešingą žodžio „mokus“ reikšmę „nemokus“. Nemokus - tai negalintis mokėti, neturintis iš ko mokėti. Pagal tokį aiškinimą „nemokumas“ galėtų būti apibrėžtas kaip negalėjimas mokėti, neturėjimas iš ko mokėti. Akivaizdu, kad sąvokos „nemokumas“ ir „bankrotas“ yra labai panašios.

Pasaulyje šios dvi sąvokos vartojamos skirtingai. Vienose šalyse, pavyzdžiui Anglijoje ar Vokietijoje, šios dvi sąvokos vartojamos kaip sinonimai. Anglijoje terminas bankrotas (ang. Bankruptcy) vartojamas kalbant apie fizinius asmenis, o juridinių asmenų atžvilgiu vartojamas nemokumo (angl. insolvency) terminas⁵. Vokietijoje vartojami du terminai, susiję su nemokumu ir bankrotu: Zahlungsunfähigkeit, kuris reiškia nemokumą, ir Insolvenz, kuris gali būti verčiamas tiek nemokumas, tiek bankrotas⁶. Rusijos įstatymuose terminai taip pat vartojami, kaip sinonimai. Tą suponuoja Rusijos federalinio įstatymo „Apie nemokumą (bankrotą)“ pavadinimas⁷.

³Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>> [Žiūrėta 2012-02-15].

⁴Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/get/21226>> [Žiūrėta 2012-02-15].

⁵Kavalnė, S; Mikuckienė, V; Norkus, R; Velička, R. Bankroto teisė, pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.

⁶ *Ibid.* p. 64.

⁷ *Ibid.* p. 64.

Tačiau daugelyje valstybių labiau paplitęs nemokumo terminas. Jungtinėse Amerikos Valstijose asmuo laikomas nemokiu, kai jo atžvilgiu yra pradėtos nemokumo procedūros ir tik priėmus teismo sprendimą asmuo laikomas bankrutavusiu. Lietuvos teisės aktuose yra skirtingai vartojamos šios dvi sąvokos. Vienur jos yra tapatinamos ir laikomos sinonimais, kitur tarp šių sąvokų yra daroma takoskyra. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁸ atskirais atvejais šios dvi sąvokos yra tapatinamos. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 6.786 straipsnio 3 dalis nustato, kad „jeigu komitentas tampa nemokus (jam iškeliamą bankroto byla), komisyonierius netenka sulaikymo teisės ir įgyja įkeitimo teisę į tą daiktą (priverstinis įkeitimas), o jo reikalavimai dėl daikto, kurį komisyonierius buvo sulaikęs, vertės dydžio tenkinami kartu su įkeitimu užtikrintais reikalavimais“; Civilinio kodekso 6.792 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad „komiso sutartis baigiasi, jei komisyonierius miršta, pripažįstamas neveiksniu, ribotai veiksnium ar nežinia kur esančiu, likviduojamas arba tampa nemokus (iškeliamą bankroto byla)“. Tačiau Civiliniame kodekse galime rasti reglamentavimo, kai sąvokos „nemokumas“ ir „bankrotas“ yra pateikiamos kaip alternatyvūs variantai. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 5.63 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „reikalavimai, susiję su paveldimos įmonės ar ūkio veikla, pereina įpėdinams ir realizuojami pagal palikėjo sudarytus sandorius, išskyrus tuos atvejus, kai paveldima įmonė, kuriai pradedamas bankroto procesas, ar ūkis yra nemokus“; 6.35 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad „skolininkas praranda su terminu susijusias lengvatas, kai jis tampa nemokus, bankrutuoja arba be kreditoriaus sutikimo sumažina ar sunaikina pateiktą prievolės įvykdymo užtikrinimą, taip pat kai skolininkas neįvykdo sąlygų, su kuriomis siejamas lengvatų suteikimas“; o 6.961 straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, kad „išieškoti pagal patikėtojo kreditorių ieškinius iš turto, perduoto patikėjimo teise, draudžiama, išskyrus atvejus, kai patikėtojui iškeliamą bankroto byla ar jis tampa nemokus. Iškelus patikėtojui bankroto bylą ar jam tapus nemokiam, turto patikėjimo teisė baigiasi, o turtas turi būti grąžintas patikėtojui“.

Nepaisant tokių skirtingų vertinamų, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme tarp sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“ yra daroma takoskyra. Įmonių bankroto įstatymo⁹ 2 straipsnio 1 dalyje sąvoka „bankrotas“ yra apibrėžiama kaip „nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“. To paties straipsnio 8 dalyje aiškinama įmonės nemokumo sąvoka – „įmonės būseną, kai įmonė nevykdo

---

⁸Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁹Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.

įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradesti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės“. Taigi, iš šių sąvokų apibrėžimo Įmonių bankroto įstatyme galima išvelgti, kad nemokumas yra vienas iš bankrotą lemiančių veiksnių. Todėl šios dvi sąvokos negali būti laikomos sinonimais. Šių sąvokų reikšmių skirtumas yra pabrėžiamas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Egidijaus Laužiko ir Vyginto Višinsko straipsnyje „Fizinių asmenų nemokumo problemos ir galimi jų sprendimo būdai“¹⁰, kur fizinių asmenų bankroto įgyvendinimas nurodomas kaip vienas iš galimų būdų, kuris padėtų spręsti individų nemokumo problemas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pritartina, kad sąvokos „nemokumas“ ir „bankrotas“ nėra sinonimai, kadangi fizinio asmens bankroto įgyvendinimas būtų vienas iš nemokumo sprendimo galimybių. Fizinio asmens bankrotas – tai pasekmė, kuomet individas nebeišgalėdamas vykdyti savo finansinių įsipareigojimų dėl tam tikrų objektyvių ar subjektyvių priežasčių tampa nemokus, o šios problemos sprendimas, siekiant patenkinti bent dalį kreditorių reikalavimų ir padėti individui grįžti į normalų gyvenimą, pradedant viską iš naujo, yra asmens paskelbimas bankrutavusiu. Pabrėžiant, kad sąvokos „nemokumas“ ir „bankrotas“ nėra tapačios, reiktų paminėti, kad šiuo metu Lietuvoje nėra galimybės bankrutuoti fiziniam asmeniui, tačiau daug individų yra nemokūs, bet nepaisant blogos savo finansinės padėties ir toliau turi vykdyti savo finansinius įsipareigojimus. Jie neturi galimybės bankrutuoti ir taip „nusimesti skolų našta nuo savo pečių“. Nemokumas yra privaloma sąlyga asmens bankroto procedūrai pradėti. Taigi, akivaizdu, kad „nemokumas“ ir „bankrotas“ dvi skirtingos sąvokos. Būtent bankrotas yra galimybė išsivaduoti iš „skolų gniaužtų“ tapus nemokiam.

Lietuvoje, jau keletą metų diskutuojama apie fizinių asmenų bankroto galimybę bei jo įgyvendinimą. Ar iš tiesų fizinių asmenų bankroto įgyvendinimas padės išspręsti individų nemokumo problemas? Ar įgyvendinus fizinių asmenų bankrotą bus apginti ir patenkinti kreditorių reikalavimai ir lūkesčiai? Pateikti atsakymus į šiuos klausimus bandoma kitame skyriuje.

---

¹⁰Laužikas, E; Višinskis, V. Fizinių asmenų nemokumo problemos ir galimi jų sprendimo būdai. Teisė, 2006, Nr. 59, p. 48.

1.2. Fizinį asmenų bankroto įgyvendinimo privalumai ir trūkumai

Paskutiniaisiais metais, kuomet per pasaulį nuvilnijo ekonominė ir finansinė krizė, nepalanki Lietuvos ekonominė situacija lėmė skolininkų padėties blogėjimą. Vyraujantis didelis nedarbo lygis¹¹, įmonių bankroto skaičiaus didėjimas¹² lemia, kad vis daugiau skolininkų susiduria su sunkumais vykdydami finansinius įsipareigojimus kreditoriams. Lietuvoje šiuo metu galimybę bankrutuoti turi tik juridiniai asmenys, o fizinais asmenys savo įsipareigojimus turi vykdyti iki gyvenimo pabaigos nepaisant blogos savo finansinės padėties.

Daugelyje Europos Sąjungos šalių yra įteisintas fizinių asmenų bankrotas, kaip viena iš galimybių nusimesti skolų našta. Tačiau Lietuvoje šis institutas vis dar nėra įgyvendintas. Lietuva šiuo klausimu atsilieka ne tik nuo Europos šalių, bet ir nuo tokių šalių kaip Ukraina ar Rusija. Nors bandymai įgyvendinti fizinių asmenų bankrotą Lietuvoje pasireiškė dar 2009 metais, kai Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektą, tačiau sulaukęs nemažai kritikos, įstatymo projektas buvo gražintas tobulinti ir iki šiol nėra įsigaliojęs. 2009 metais buvo priimtas nutarimas¹³, kuriuo pasiūlyta atidėti Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto svarstymą dėl to, kad nėra patvirtinta fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcija ir yra taisytinių vietų. Tačiau tai kad jau keletą metų yra teikiami siūlymai fizinių asmenų bankroto įstatymo tobulinimui, rodo rimtą Lietuvos Vyriausybės norą įgyvendinti fizinių asmenų bankroto galimybę Lietuvoje¹⁴.

Literatūroje fizinio asmens bankrotas apibrėžiamas kaip teisinė procedūra, kurios metu skolininkas deklaruoja negalįs įvykdyti finansinių įsipareigojimų kreditoriams. Privaloma asmens bankroto paskelbimo sąlyga yra jo nemokumas. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto 2 straipsnio 3 dalyje fizinio asmens nemokumas apibrėžiamas kaip fizinio asmens būklė, kai jis negali vykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliąsias mėnesines algas (20 000 litų). Tokio įstatymo paskirtis ir tikslas - apsaugoti nemokų fizinį asmenį nuo nuskurdimo, atkurti jo

---

¹¹Statistikos departamento duomenimis 2011 metais nedarbo lygis Lietuvoje siekė 15,4 proc. Tai yra šiek tiek mažiau nei 2010 metai, kuomet nedarbo lygis siekė net 17,8 proc. Tuo tarpu prieškriziniu laikotarpiu 2007 m. nedarbo lygis siekė tik 4,3 proc.

¹²Statistikos departamento duomenimis 2007 metais pradėtų bankroto procesų skaičius siekė 606, o tuo tarpu 2009 ir 2010 metais atitinkamai šis skaičius išaugo iki 1844 ir 1637.

¹³Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1012 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“. Valstybės žinios, 2009, Nr. 109-4600.

¹⁴Gruodytė, E; Kiršienė, J; Astromskis, P. Fizinio asmens bankroto problema: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2010, Nr. 3(121), p. 216.

mokumą ir užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą. Akivaizdu, kad fizinio asmens nemokumo problema turėtų būti sprendžiama atsižvelgiant ir į skolininkų, ir į jų kreditorių teises bei pareigas. Įgyvendinant fizinių asmenų bankroto įstatymą yra siekiama dviejų tikslų - apsaugoti kreditorių interesus ir atkurti fizinio asmens mokumą ir suteikti jam galimybę pradėti viską iš naujo nurašant buvusias skolas. Tačiau tokie fizinio asmens bankroto įstatymo tikslai gali būti vertinami prieštaringai. Tačiau fizinio asmens bankroto institutu, iš tiesų siekiama apsaugoti fizinį asmenį nuo sunkių ekonominių ir socialinių padarinių bei suteikti jam galimybę grįžti į visavertį gyvenimą, o pardavus jo turimą turtą, bent iš dalies patenkinti kreditorių interesus.

Nors fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimo tikslai ir gali būti vertinami prieštaringai, tačiau daugelis sutinka, kad fizinių asmenų bankroto institutas yra reikalingas ir jo nauda yra abipusė. Tačiau, kaip ir bet kokiame socialiniame ar ekonominiame reiškinyje, ar bet kokiame kitame institute galima išvėlyti tiek teigiamų, tiek neigiamų pusių, taip ir fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimas suponuoja prieštaringų nuomonių bei yra išvėlytos ir teigiamos, ir neigiamos šio instituto pusės. Žemiau pateikiami fizinių asmenų bankroto instituto įgyvendinimo privalumai ir trūkumai.

Svarbus fizinių asmenų bankroto įteisinimo bruožas yra tai, kad šio instituto įteisinimas leistų spręsti daugelį fizinių asmenų nemokumo problemų. Pirmiausia, nebeliktų teisinio neapibrėžtumo, kuomet nėra įteisintas nemokaus fizinio asmens statusas. Šiuo metu, kai nėra įtvirtinto ir įteisinto fizinio asmens nemokumo statuso reglamentavimo, tai ir kreditoriai, ir patys nemokūs fiziniai asmenys turi labai mažai galimybių spręsti iškylančias problemas. Kol nėra įtvirtintas fizinio asmens bankroto galimybė, kreditoriai priversti ieškoti kitų būdų susigražinti skoloms. Šiuo metu dažniausiai išieškojimai vykdomi per antstolius. Tačiau ši procedūra nėra lengva. Antstoliai priverstinį išieškojimą gali pradėti vykdyti tik esant teismo sprendimui. Tačiau jei kreditoriai žino, kad skolininkas neturi turto ar pajamų, iš kurių gali būti išieškoma skola, kreditoriai dėl išlaidų teismo procesui nesinaudoja antstolių paslaugomis. Taip pat reiktų pabrėžti, kad tokiu atveju yra tenkinami pirmiausiai išieškojimo procesą pradėjusių kreditorių reikalavimai. O nemokiam asmeniui neturint turto ir pajamų, jo sąskaitos lieka areštuotos ne vienerius metus, skolų mastas tik auga ir asmuo negali grįžti į normalų ir visavertį gyvenimą. Todėl fizinio asmens bankroto instituto įteisinimu yra siekiama ne tik patenkinti kreditorių interesus, bet ir apsaugoti nemokų fizinį asmenį nuo nuskurdimo ir padėti atkurti jo mokumą. Pardavus jo turtą ir padengus kreditorių reikalavimus, likusi nepadengta skola, paskelbus nemokų asmenį bankrutavusiu, būtų nurašoma. O asmuo,

nebeslegiamas skolų naštos galės pradėti normalų ir visavertį gyvenimą iš naujo. Žinoma, kad tokiai pozicijai ir nuomonei, visada atsiranda kontrargumentų. Vieną iš prieštaraujančių nuomonių, šiam teiginiui pateikia Lietuvos laisvosios rinkos analitikai, teigdami, kad skolininkas pasirašydamas sutartį su kreditoriumi, turėjo įvertinti visas galimybes ir pagrįstai prisiimti finansinius įsipareigojimus. Tiek kreditorius, tiek pats skolininkas prisiimdami riziką turėjo įvertinti visas ateityje galinčias susiklostyti aplinkybes, dėl kurių skolininkui bus sunku ar net visai neįmanoma vykdyti finansinius įsipareigojimus kreditoriui¹⁵.

Tokia nuomonė ginčytina, kadangi nei kreditoriai, nei skolininkai negali įvertinti visų galimų atvejų. Kai asmuo ryžtasi įsipareigoti, jis negalvoja, kad neteks darbo, susirgs liga, kuri pareikalaus nemažai pajamų ar įvyks koks nors įvykis, nelaimė, dėl kurios asmuo bus nepajėgus vykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Kredito įstaiga suteikdama kreditą asmeniui taip pat privalo vertinti riziką ir prisiimti tą riziką, tačiau niekada nesvarstomas pats blogiausias scenarijus. Jei būtų svarstomi visi galimi variantai, tai daugelis asmenų negautų paskolos iš kredito įstaigos, negalėtų įsigyti savo būsto ir pan., kadangi tiek kreditorius, tiek skolininkas bijotų prisiimti riziką, kuri gali būti nesunkiai suvaldyta.

Kitas argumentas, pagrindžiantis fizinio asmens bankroto instituto reikalingumą bei jo teigiamą įtaką – nemokaus asmens skatinimas dirbti legaliai ir gražinti bent dalį savo skolų. Teigiama, kad asmuo, žinodamas apie galimybę bankrutuoti, taip nurašant dalį savo skolų, bus skatinamas dirbti legaliai ir neslėpti savo pajamų. Egzistuojant dabartinei sistemai, kai priverstinį išieškojimą vykdo antstoliai, areštuodami sąskaitas ir kitą turtą, o asmuo skolas turi mokėti iki mirties, individas nėra suinteresuotas sąžiningai ir legaliai dirbti, nes žino, kad lėšos, pateksiančios į banko sąskaitą bus nurašytos antstoliams. Susidarius tokiai situacijai, areštų mastas didėja. Pavyzdžiui, arešto suma susidaro keli šimtai tūkstančiai ar milijonai. Asmuo suvokdamas, kad neišsimokės tokios sumos, nėra skatinamas dirbti legaliai ir gražinti skolas. Žinodamas, kad susidūrus su nemokumo problema, individas turės galimybę bankrutuoti, pardavęs savo turtą, padengti bent dalį skolų, o likusi skolos bus nurašyta, asmuo bus suinteresuotas dirbti legaliai, kad galėtų pradėti viską iš naujo.

Neabejotina, kad yra teigiančių, jog įteisinus fizinio asmens bankroto institutą, asmens pajamos ir turtas vis tiek bus slepiamas, kadangi nemokumo atveju būtų turima

---

¹⁵LLRI ekspertizė: Dėl fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (XIP-450) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_fiziniu_asmenu_bankroto_istatymo_projekto_xip_450/5339;from_topic_id;151> [Žiūrėta 2012-01-20].

kuo mažiau asmeninio turto, iš kurio būtų galima padengti bent dalį kreditorių reikalavimų. Tačiau šis argumentas yra ginčytinas. Reiktų nepamiršti, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.66 straipsnyje yra reglamentuota galimybė kreditoriams ginčyti skolininko sudarytus sandorius, remiantis *actio Pauliana* ieškiniu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje byloje konstatavo, kad *Pauliano* ieškiniu siekiama apginti kreditorių nuo tokių nesąžiningo skolininko veiksmų, kuriais skolininkas, siekdamas išvengti prievolės vykdymo kreditoriui, pablogina savo turtinę padėtį, perleisdamas savo turtą kitiems asmenims. Pagal CK 6.66 straipsnio 1 dalies prasmę sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jei dėl tokio sandorio skolininkas tampa nemokus, arba, būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam kreditoriui arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės. Tokio ieškinio tikslas ir paskirtis yra kreditoriaus teisių ir teisėtų interesų gynimas nuo tokių skolininko veiksmų, kuriais šis, siekdamas išvengti prievolės vykdymo kreditoriui, sumažina savo mokumą, pablogina savo turtinę padėtį, perleisdamas turtą ar turtines teises kitiems asmenims, ir tuo sumažina galimybę kreditoriui gauti visišką jo reikalavimo patenkinimą¹⁶. Tačiau vien fakto, kad skolininkas būdamas kreditoriui skolingas, sudarė sutartį, kuriuo perleido savo turtą tretiesiems asmenims, nedaro pačio sandorio ydingo. Reikalingos tam tikros prielaidos¹⁷. Nors bylos dėl *actio Pauliana* yra sudėtingos ir ilgai trunkančios, bet esant nurodytoms aplinkybėms kreditoriai turi galimybę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, taip užkertant kelią skolininkų piktnaudžiavimui.

Įvertinus aukščiau išdėstytus argumentus, pagrindžiančius fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimo reikalingumą, galima išvelgti dar vieną teigiamą šio instituto aspektą. Skolininko nemokumo ir bankroto instituto įgyvendinimo atveju, pardavus nemokaus asmens turimą turtą bent iš dalies bus padengiami kreditorių reikalavimai. Taip sudarant skolininkui galimybę iš naujo pradėti visavertį gyvenimą be skolų. Šiuo metu, nesant galimybės nuo pečių nusimesti skolų našta, individai pakankamai dažnai priima

---

¹⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gruodžio 1 d. Nutartis civilinėje byloje *B. Roščin v. V. Percovskis*, Nr. Nr. 3K-3-632/2004.

¹⁷Vanhara, D. *Actio Pauliana* taikymo praktiniai aspektai [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-28]. Teisininkas Dominykas Vanhara savo straipsnyje nurodo prielaidas, kuriomis esant galimas *actio Pauliana* ieškinio taikymas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (LR CK) 6.66 str. 1 dalyje yra nurodyta, kad kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti (*actio Pauliana*). Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžia kreditoriaus teises. To paties straipsnio 2 dalyje yra nurodyta, kad pripažinti dvišalį sandorį negaliojančiu šio straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu galima tik tuo atveju, jeigu trečiasis asmuo, sudarydamas su skolininku sandorį, buvo nesąžiningas, t. y. žinojo arba turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia skolininko kreditoriaus teises. Neatlygintinis sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu, nepaisant trečiojo asmens sąžiningumo ar nesąžiningumo. Prieiga per internetą: <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/civiline-teise/916-actio-paulina-taikymo-aspektai.html>> [Žiūrėta 2012-02-28].

sprendimą pasitraukti iš gyvenimo. Kreditoriai (fiziniai asmenys, o ne kredito įstaigos), fiziniam asmeniui neišgalint grąžinti skolas, bando pasitelkti neteisines priemones skoloms susigrąžinti. Tokiais atvejais gali būti pasinaudojama kriminalinėmis grupuotėmis, kurios terorizuojant skolininkus ar jų šeimos narius, bando atgauti skolas bet kokia kaina. Atsižvelgiant į tai, daugės ne tik savižudybių skaičius, augs nusikalstamų veikų skaičius, bet ir bus griauamas valstybės autoritetas¹⁸. Oficialus fizinio asmens pripažinimas bankrutavusiu leistų sudaryti teisines prielaidas vykdyti skolų grąžinimą įstatymo nustatyta tvarka¹⁹.

Dar vienas fizinio asmens bankroto teigiamas bruožas – verslo sąlygų suvienodinimas asmenims, vykdančioms ūkinę – komercinę veiklą skirtingomis verslo formomis. Pagal dabar Lietuvoje galiojančius teisės aktus, fiziniai asmenys, vykdančios individualią veiklą, tačiau neįsteigę ribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, neturi galimybės įveikti finansinių sunkumų, remdamiesi bankroto institutu, kuriuo naudojasi ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys. Įgyvendinus šį institutą, būtų sudarytos vienodos sąlygos visiems civiliniuose teisiniuose santykiuose dalyvaujantiems asmenims. Žiniasklaidoje būtų galima išgirsti kontrargumentų šiam teiginiui. Teigtina, kad ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo po bankroto procedūros nebegali vykdyti savo finansinių įsipareigojimų, kadangi yra likviduojamas, o fizinis asmuo, vykdančios individualią veiklą po bankroto procedūros negali būti likviduojamas, jis toliau gyvena ir gali bandyti vykdyti finansinius įsipareigojimus kreditoriams. Tokia nuomonė, gali būti ginčytina, kadangi įteisinant fizinių asmenų bankroto institutą, bankrutuotą asmuo, vykdančios individualią veiklą, o taip pat būtų galima numatyti ribojimus, atsižvelgus į bankroto priežastis, teikiant kreditus, lizingo paslaugas ar imtis verslo tokiems asmenims bent tam tikrą laiką. O vėliau šie asmenys galėtų grįžti į ekonominį gyvenimą.

Tačiau kokios fizinio asmens bankroto instituto neigiamos pusės?

Fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimas leistų formuoti netinkamus individų lūkesčius. Žinojimas apie bankroto galimybę susidūrus su sunkumais vykdančios savo finansinius įsipareigojimus, gali paskatinti fizinius asmenis priimti rizikingesnius sprendimus, mažiau svarstyti, kas gali nutikti atsitikus netikėtoms aplinkybėms ir kaip bus vykdomi finansiniai įsipareigojimai tokiais atvejais. Mažiau atsakingi individai prisiimtą didesnę riziką, neatsižvelgiant į kreditorių interesus bei gyventų neapsvarstydami savo galimybių. Abejotina, ar valstybė, siekdama įteisinti fizinių asmenų bankrotą, siekia būtent tokių tikslų.

---

¹⁸Panaši padėtis Lietuvoje buvo susiklosčiusi 1992-1994 metais. Laužikas, E; Višinskis, V. Fizinių asmenų nemokumo problemos ir galimi jų sprendimo būdai. Teisė, 2006, Nr. 59, p. 51.

¹⁹ *Ibid.*, p. 52.

Neabejotina, kad fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimas iššauks skolinimosi ir paslaugų kainos augimą bei sumažins kreditų prieinamumą. Kreditoriai, įgyvendinus fizinio asmens bankroto institutą, turės prisitaikyti prie naujos rizikos, kad skolininko nemokumo atveju dalis skolų gali būti negražinta. Atsižvelgdamos į padidėjusią riziką ir siekdamos šią riziką kompensuoti, kredito įstaigos didintų skolinimosi kainą (augtų palūkanos, mokamos už suteiktą paskolą). Skolinimosi kaina (ne tik palūkanų dydis, bet ir paslaugos kaina) augtų visiems fiziniams asmenims, kurie turėtų finansinių įsipareigojimų kredito įstaigai, nes dalis bankrotų būtų susiję su skolininkų per daug rizikingu elgesiu. Kreditoriai ne tik bandytų kompensuoti padidėjusią riziką, keldami skolinimosi kainą, bet ir siekdami sumažinti prisiimamą padidėjusią riziką, būtų griežtinami reikalavimai asmenims, norintiems pasiskolinti, o dėl griežtinamų sąlygų, sumažėtų kreditų prieinamumas. Tokią pačią išvadą pateikė ir Lietuvos Banko tuometinis valdybos pirmininkas Reinoldijus Šarkinas, teigdamas, kad „fizinio asmens bankroto instituto sėkmė priklauso nuo tokių specifinių šalies aplinkybių, kaip šešėlinės ekonomikos mastas, galimybės manipuliuoti siekiant nuslėpti turtą bei gaunamas pajamas ir pan. Lietuva pagal šiuos kriterijus neatrodo gerai, todėl atitinkamai didėja rizika, kad fizinių asmenų bankroto galimybe gali būti piktnaudžiaujama, o likusi visuomenės dalis už tai mokės didesnėmis bankų paskolų palūkanomis ir pasunkėsančiomis skolinimosi galimybėmis (griežtesni reikalavimai paskolos gavėjui, didesnės reikalaujamos garantijos ir kt.)“²⁰.

Dar viena įžvelgiama neigiama tokio instituto pusė jau buvo aptarta anksčiau – tai bankroto piktnaudžiavimo galimybė. Analitikai teigia, kad fizinio asmens bankroto įteisinimas, neskatinant asmenų, atsidūrusių sudėtingose finansinėse situacijose, didinti savo pajamų siekiant įvykdyti finansinius įsipareigojimus kreditoriams. Pajamų ar darbo netekimas, sunki liga, dėl kurios asmuo susidurtų su mokumo problemomis ar kitos netikėtos aplinkybės, nesukeltų didelių „kančių“ ar nedidintų pastangų kaip nors pakeisti situaciją, nes būtų žinoma apie bankroto galimybę likviduojant turimas skolas kreditoriams. Veikiant fizinio asmens bankroto institutui, atsirastų individų, kurie sąmoningai siektų prasiskolinti, įgytą turtą nuslėpti ar perleisti kitiems asmenims ir inicijuoti bankroto procedūrą, kuriai pasibaigus visos skolos būtų nurašomos, o trečiųjų asmenų pagalba pasilieckamas visas įsigytas turtas už skolintas lėšas. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, kreditoriai, esant tam tikroms aplinkybėms, galėtų ginčyti sandorius pateikiant *actio Pauliana* ieškinį.

---

²⁰Lietuvos Banko 2009 m. birželio 3 d. išvada Nr. 04-1557 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje koncepcijoje²¹ yra numatyta, kad fizinių asmenų bankroto įgyvendinimui prireiks finansinių išteklių, kurių šaltinis - Lietuvos Respublikos biudžetas. Tai taip pat būtų galima priskirti prie neigiamų fizinių asmenų bankroto instituto įgyvendinimo pusių, nes Lietuvos Respublikos biudžetas yra deficitinis, o šio instituto įgyvendinimas pareikalaus papildomų lėšų. Tačiau Vyriausybė tvirtindama šią koncepciją, išvelgė teigiamų pusių. Viena tokių yra tai, kad ekonominio nuosmukio metu, nemaža dalis žmonių susiduria su finansiniais sunkumais ir problemomis vykdant įsipareigojimus. Todėl fizinių asmenų bankroto instituto nebuvimas, tik didins socialinę atskirtį, o dėl to didės ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant visų įvardintų fizinių asmenų bankroto instituto privalumų ir trūkumų, šio instituto įgyvendinimas būtų labai svarbus pokytis rinkoje. Galima įvardinti keletą priežasčių, pagrindžiančių fizinių asmenų bankroto instituto įgyvendinimo reikalingumą:

- ✓ pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančius teisės aktus, individas neturi galimybės bankrutuoti ir taip atsikratyti skolų naštos, o priešingai skolos yra išieškomos iki gyvenimo galo. Situacija, kai įgytos lėšos iš karto yra panaudojamos finansiniams įsipareigojimams dengti, neskatina fizinio asmens ieškoti geresnio darbo, gauti daugiau pajamų. Todėl asmuo negali aktyviai dalyvauti ekonominėje veikloje;
- ✓ individai, žinodami, kad finansinius įsipareigojimus turės vykdyti iki gyvenimo galo, nėra suinteresuoti dirbti sąžiningai ir legaliai. Jie dirba nelegaliai, slepia savo pajamas, turtą registruoja trečiųjų asmenų vardu. Tokia padėtis nėra naudinga ne tik pačiam asmeniui, bet ir valstybei, nes tokiu būdu yra prisididėdama prie „šešėlinės“ ekonomikos kūrimo;
- ✓ šiuo metu Lietuvoje fiziniams ir juridiniams asmenims, besiverčiantiems ūkine komercine veikla yra sudarytos skirtingos sąlygos. Juridinių asmenų galimybė bankrutuoti įtvirtinta Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme, o tuo tarpu verslininkai fiziniai asmenys tokios galimybės neturi. Taip pat ūkininkams, kurie faktiškai irgi gali bankrutuoti, nėra sudaryta galimybė pasinaudoti bankroto institutu. Galima teigti, kad „ši situacija

---

²¹Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. Nutarimas Nr. 413 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 44-2139.

vertintina kaip Konstitucijoje įtvirtinto asmenų lygybės prieš įstatymą principo pažeidimas²²;

- ✓ kol Lietuvoje nėra įgyvendintas fizinio asmens bankrotas, yra sudarytos nevienodos konkurencinės sąlygos Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių, kuriuose yra fizinio asmens bankroto institutas, fiziniams asmenims, dalyvaujantiems civiliniuose teisiniuose santykiuose. Tokios situacijos neigiamus aspektus išvelgia ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė²³, kuri teigia, kad fizinio asmens bankroto instituto nebuvimas Lietuvoje gali paskatinti fizinius asmenis perkelti pagrindinių turtinių interesų buveinę į tas Europos Sąjungos šalis, kuriose įgyvendintas fizinio asmens bankroto institutas. Kaip nurodo pati Vyriausybė, dėl tokios padėties susidarytų nepalanki situacija tiek valstybei, tiek kreditoriams – valstybė prarastų verslininkus ir mokesčių mokėtojus, o kreditoriai turėtų dalyvauti užsienio teismuose ir patirtų papildomų išlaidų²⁴.

---

²²Taikomasis mokslinis tyrimas „Optimalaus individualia veikla užsiimančių fizinių asmenų, ūkininkų, kitų fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo modelio nustatymas“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-03]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/uploads/.../Fizinio%20asm.%20nemok.%20SV%208.0.doc> [Žiūrėta 2012-03-03].

²³Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. Nutarimas Nr. 413 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 44-2139.

²⁴ *Ibid.*

2. PREVENCIJOS IR REABILITACIJOS PRIEMONĖS FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO KONCEPCIJOJE

Siekiant įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą, būtina numatyti priemones, kuriomis būtų galima padėti asmeniui grįžti į normalų gyvenimą ir pradėti viską iš naujo po bankroto procedūros bei prevencijos priemones, kurios padėtų išvengti didelių fizinių asmenų bankroto skaičiaus. Akivaizdu, kad „bankroto kaip socialiai nepageidaujamo reiškinio prevencija yra daug efektyvesnė negu bankroto padarinių šalinimas“²⁵. Svarbu bankroto procedūrą sureguliuoti taip, kad fizinis asmuo po keleto metų vėl nebankrutuotų, kad būtų pašalintos priežastys, nulėmusios fizinio asmens nemokumą. Deja, Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtoje koncepcijoje nėra įtvirtintos prevencinės fizinio asmens nemokumo priemonės.

Literatūroje, teisinis atsakas, į fizinio asmens nemokumą, skiriamas į tris dalis: prevencija, priverstinio išieškojimo sušvelninimas (angl. alleviation of enforcement) ir reabilitacija²⁶. Neabejotina, kad svarbiausia turi būti prevencijos kategorija, kuri užkirstų kelią asmens bankrotui. Reabilitacijos ir skolininko padėties sušvelninimo kategorijos skirtos palengvinti fizinio asmens bankroto procedūrą, padėti asmeniui grįžti į normalų gyvenimą bei užtikrinti, kad situacija nepasikartotų ateityje.

Siekiant tinkamai išanalizuoti ir įvertinti pasaulyje taikomas prevencijos ir reabilitacijos priemones, labai svarbu išanalizuoti veiksniai, kurie lemia fizinio asmens nemokumą ir bankrotą.

2.2. Veiksniai, lemiantys fizinio asmens nemokumą

Kadangi asmens nemokumas yra pagrindinė sąlyga kelti jam bankroto bylą, labai svarbu išanalizuoti, kokios gi priežastys įtakoja fizinio asmens susidūrimą su sunkumais vykdant finansinius savo įsipareigojimus bei kokie veiksniai lemia fizinio asmens nemokumą. Fizinių asmenų nemokumo veiksnių analizavimas labai svarbus dar vienu aspektu: Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto paskirtis - sudaryti sąlygas atkurti fizinio asmens nemokumą. O norėdami padėti asmeniui atkurti jo nemokumą, būtina išanalizuoti

---

²⁵Gruodytė, E; Kiršienė, J; Astromskis, P. Fizinio asmens bankroto problema: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2010, Nr. 3(121), p. 220.

²⁶Kiesilainen, N. J.; Henrikson, A.S. Report on Legal Solution to Debt Problems in Credit Societies. Council of Europe, Strasbourg, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-12]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CJSDEBT/CDCJ-BU_2005_11e%20rev.pdf> [Žiūrėta 2012-03-12].

veiksnius, sukėlusius tokią asmens būseną. Priešingu atveju, jei „nebus pašalintos bankrotą sukėlusios priežastys, iškils nemokumo recidyvizmo grėsmė“²⁷.

Nekyla abejonų, kad fizinis asmuo su nemokumo problemomis gali susidurti tik tuomet, kai dalyvauja civiliniuose teisiniuose santykiuose. Tai reiškia, kad fizinis asmuo tampa nemokus tuomet, kai yra paėmęs paskolų ir nebegali laiku ir tinkamai jų gražinti. Iš to tarsi seka, kad pagrindinė ir tiesioginė asmens nemokumo priežastis yra paimtas kreditas. Iš tiesų, lengvai prieinamas kreditas, kuomet kredito įstaigos neatsakingai dalina kreditus, gali tapti fizinio asmens nemokumo problema. Nemažai paskolų buvo išdalinta prieškriziniu laikotarpiu, kuomet kredito gavimo sąlygos nebuvo tokios griežtos, kokios jos yra šiuo metu. Buvo išdalintos „blogos“ paskolos. Nors šiuo metu bankai yra sugriežtinę kredito gavimo sąlygas, tačiau rinkoje veikia nemažai įmonių, kurios dalina greituosius kreditus, net nevertinus asmens mokumo. Nors naudojantis greitųjų vartojamų kreditų paslaugomis negalima gauti tokio didelio kredito, kaip iš bankų, tačiau tai skatina neatsakingą skolinimąsi.

Žinoma, fizinis asmuo tampa nemokus ne dėl pačio paimto kredito, o dėl ekonominių ar socialinių reiškinių. Labai svarbus yra kredito panaudojimas ir elgesys kredito rinkoje. Individas neretai neįvertina savo galimybių vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus, o paskolą duodantis asmuo ne visada atsižvelgia į skolininko galimybę gražinti paskolą. Kredito įstaigos turi didesnių gebėjimų ir galimybių, siekiant įvertinti ir kontroliuoti skolinimo riziką. Net ir esant palankiai ekonominei situacijai ir didėjant konkurencijai tarp kredito įstaigų, būtina vertinti ir valdyti skolinimo riziką, siekiant išvengti didėjančio „blogų“ paskolų portfelio.

Vertinant socialiniu požiūriu, fizinio asmens nemokumą dažniausiai nulemia koks nors nenumatytas gyvenimo atvejis, veiksnys, toks kaip, pavyzdžiui, darbo netekimas, liga, pasikeitimai šeimoje ir kiti panašūs reiškiniai. Vieno mokslinio tyrimo autoriai²⁸ taip pat pripažįsta, kad netikėti įvykiai gyvenime dažniausiai lemia asmens nemokumo būklę. Tie patys autoriai teigia, kad atsakingi vartotojai, prieš priimdami sprendimą skolintis, apgalvoja visus galimus atvejus, kurie gali nutikti ateityje, pavyzdžiui liga, darbo praradimas ir pan. Ir nuo kai kurių reiškinių galima apsisaugoti, siekiant išvengti sunkumų, vykdant finansinius įsipareigojimus. Bet pažymėtina, kad nuo tokių veiksnių, kaip ilgalaikis nedarbas, netikėtas nėštumas ar skyrybos, negalima apsisaugoti.

---

²⁷Cituojama pagal: Gruodytė, E; Kiršienė, J; Astromskis, P. Fizinio asmens bankroto problema: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2010, Nr. 3(121), p. 222.

²⁸Betti, G; Dourmashikin, N; Rossi, M. C; Verma, V; Yin, Y. Study of the problem of Consumer Indebtrdness: Statistical Apects. Final report [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-13-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/fina_serv06_en.pdf> [Žiūrėta 2012-13-14].

Prie fizinio asmens nemokumo prisideda „netinkama finansinės veiklos, t.y. gautinų lėšų ir būtinų mokėjimų apimčių, vadyba, negebėjimas tinkamai valdyti piniginius srautus“²⁹ ar skolinamasi pernelyg daug, neįvertinus kreditinių resursų poreikio. Tačiau vieno mokslinio tyrimo metu, buvo nustatyta, kad tik 25 – 30 proc. nemokių asmenų, tokioje padėtyje atsiduria dėl netinkamos piniginių srautų vadybos. Tuo tarpu didžioji dalis (apie 70 proc.) nemokumo atveju yra dėl padidėjusių išipareigojimų gražinant paskolą (pavyzdžiui dėl padidėjusių palūkanų), ar/ir dėl sumažėjusių pajamų (pavyzdžiui, praradus darbą, ligos, skyrų ir pan.)³⁰.

Labai svarbu analizuoti visas priežastis ir padėti individui, susidūrusiam su mokumo problemomis. Kitu atveju, jei asmuo bus paliktas su savo problemomis vienas, nebus įgyvendinti Fizinio asmens bankroto įstatymo projekto tikslai. Labai svarbu numatyti prevencines ir reabilitacines priemones, kurios padėtų išvengti didelių fizinių asmenų bankroto mastų. Fizinių asmenų bankroto mastai galėtų būti prognozuojami pagal makroekonominis šalies rodiklius, jų prognozes ateinantiems metams, stebint finansinę ekonominę padėtį pasaulio rinkoje. Pavyzdžiui, jei bendras vidaus produktas (BVP) auga ir toliau prognozuojamas augimas, infliacijos lygis nėra didelis, nedarbo lygis mažėja, arba nėra aukštas, tikėtina, kad fizinių asmenų nemokumo ir bankroto atvejų protrūkio nebus. Tarp rodiklių, kurie galėtų iliustruoti poveikį fizinių asmenų mokumui (nemokumui), turėtų būti analizuojamas ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio pokyčiai.

Jei rodikliai signalizuoja, kad galima tikėtis fizinių asmenų nemokumo ir bankroto atvejų padidėjimo, būtų galima imtis prevencinių priemonių, tokių kaip finansinis švietimas, kurių metų fiziniams asmenims būtų teikiama pagalba, mokymai kaip suvaldyti savo piniginius srautus ir pan. Tolimesniuose skyriuose bus plačiau nagrinėjamos prevencinės ir reabilitacinės priemonės.

---

²⁹ Taikomasis mokslinio tyrimo darbas „Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-16]. Prieiga per internetą: <[www.ukmin.lt/.../nvaa%20fiziniu%20asmenu%20nemokumo%20problemu%20sprendimo%...>](http://www.ukmin.lt/.../nvaa%20fiziniu%20asmenu%20nemokumo%20problemu%20sprendimo%...) [Žiūrėta 2012-03-16].

³⁰Betti, G; Dourmashikin, N; Rossi, M. C; Verma, V; Yin, Y. Study of the problem of Consumer Indebtrdness: Statistical Apects. Final report [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-13-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/fina_serv06_en.pdf> [Žiūrėta 2012-13-14].

2.3. Fizinį asmenų nemokumo prevencijos priemonės

Preveninės priemonės gali būti įvairios - tiek teisinio, tiek socialinio pobūdžio. Literatūroje galime rasti tokias prevencinių priemonių kategorijas³¹:

- ✓ finansinio švietimo programų ir konsultavimo įgyvendinimas;
- ✓ kredito išdavimo vertinimo sistemos nustatymas (kaip, kam ir kokiomis sąlygomis galėtų būti prieinamas kreditas);
- ✓ skolų surinkimo proceso kontrolė (monitoringas);
- ✓ socialinės aplinkos gerinimas;
- ✓ informacijos apie kreditavimo sistemą aiškumas ir viešumas.

Visas šias kategorijas galima suskirstyti į teisinio ir socialinio pobūdžio nemokumo prevencijos priemones.

Finansinio švietimo programos ir finansinis konsultavimas

Finansinio švietimo programos - viena iš socialinių nemokumo prevencinių priemonių. Šių programų metu, turėtų būti suteikiama informacija apie namų ūkio biudžeto formavimą, palaikymą bei administravimą. Po tokių programų, individai žinotų, kaip efektyviai valdyti savo asmeninius finansus, kaip taupyti ir pan. Manytina, kad tokio pobūdžio finansinį švietimą, kaip nemokumo prevencinę priemonę, būtų galima įvesti jau mokykloje, kad asmenys žinių apie šeimos biudžeto tvarkymą įgytų kuo anksčiau. Žinoma, tokio pobūdžio programos turėtų būti taikomas ir suaugusiųjų asmenų kategorijai. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas labiau socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms, tokioms kaip jaunimas, neturintiems aukštojo išsilavinimo ir pan.

Dar viena prevencinės priemonė – patarimų (konsultacijų) skolų klausimais (angl. debt counselling) sistema. Kai kuriuose Europos šalyse patarimų skolų klausimais sistema yra išplėtotą jau seniai. Pavyzdžiui, Švedijoje, Vokietijoje ar Nyderlanduose tokia sistema veikia nuo 1980 metų³². Įvairiose šalyse tokias paslaugas teikia skirtingos organizacijos – tai gali būti nevyriausybinų organizacijų, socialinių darbuotojų ar savivaldybių vykdomi projektai. Manytina, kad tokios konsultavimo paslaugos turėtų būti nemokamos, nes jų

---

³¹Reifner, U; Kiesilainen, J, Huls, N; Springeneer, H. Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union. Final Report. Commission of the European Communities, Health and Consumer Protection Directorate-General, 2003.

³²Kiesilainen, N. J.; Henrikson, A.S. Report on Legal Solution to Debt Problems in Credit Societies. Council of Europe, Strasbourg, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-12]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CJSDEBT/CDCJ-BU_2005_11e%20rev.pdf> [Žiūrėta 2012-03-12].

tikslas apsaugoti fizinį asmenį, susidūrusį su sunkumais, nuo nemokumo ir išvengti bankroto procedūros. Konsultacijos skolų klausimais, gali apimti tokias sritis³³:

- ✓ namų ūkio biudžeto analizė ir patarimai, atsižvelgiant į namų ūkio pajamų ir išlaidų balansą – analizuojamas namų ūkio mėnesinės pajamos ir išlaidos ir patariama kaip valdyti asmeniniu finansus;
- ✓ finansinis planavimas – prognozuojamos ateities finansinio elgesio galimybės, ypač atsižvelgiant į ateityje numatomų finansinių išipareigojimų grąžinimą;
- ✓ skolų reguliavimas, planavimas ir derybos su kreditoriais – skolų mokėjimo grafiko sudarymas bei derybos skolų klausimais su kreditoriais;
- ✓ teisinių pretenzijų kontrolė – kredito sutarčių teisėtumas, pajamų ir turto apsauga;
- ✓ informacija apie socialinės apsaugos sistemos teikiamas išmokas ir lengvatas – palaikymas ir pagalba esant psichologinėms problemoms, nurodoma, kur galima gauti kitų socialinės apsaugos paslaugų;
- ✓ skolų grąžinimo priežiūra – asmens skolų grąžinimo plano administravimas;
- ✓ finansinis raštingumas – suteikti žinių, gebėjimų, supratimą finansiniais klausimais, siekiant, kad būtų efektyviai naudojamasi tokiomis paslaugomis.

Neabejotina, kad svarbiausios skolų konsultavimo sritys būtų namų ūkio biudžeto analizė ir patarimai bei finansinis planavimas. Tačiau daugumai individų yra sudėtinga laikytis finansinio plano ir todėl labai svarbu, kad asmenys, teikiantys skolų konsultavimo paslaugą, prižiūrėtų ir padėtų vykdyti finansinį planą.

Finansinio konsultavimo paslaugas būtų galima teikti ir grupėms. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje, bankrutavusiems fiziniams asmenims yra privaloma dalyvauti tokiose švietimo programose, kur jie yra mokomi finansinio raštingumo³⁴. Manytina, kad finansinis švietimas ir finansinis konsultavimas turėtų tapti vienas svarbiausių uždavinių Lietuvoje, siekiant įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą. Įgyvendinus tokias programas, bus mažiau nemokių ir bankrutuojančių asmenų, nes Lietuvoje finansinis švietimas yra mažai išplėtotas ir yra susiduriama su nemokumo problemomis.

---

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibid.*

Kredito išdavimo vertinimo sistema

Jau buvo minėta anksčiau, kad paskola yra pagrindinė priežastis, lemianti fizinio asmens nemokumą. Jei fizinis asmuo neturi paėmęs kredito, jis nesusiduria su sunkumais vykdant finansinius įsipareigojimus ir negali tapti nemokus. Kreditorius išduodamas paskolą fiziniam asmeniui prisiima kredito riziką, t.y. rizika, patirti nuostolius dėl klientų įsipareigojimo nevykdymo³⁵. Akivaizdu, kad kredito įstaigos, veikdamos rinkoje kaip kredito profesionalai, turi daug daugiau galimybių įvertinti ir valdyti prisiimtą kredito riziką, lyginant su paskolos gavėju. Todėl kreditorius turi nustatyti aiškias sąlygas, kam, kokiomis sąlygomis bus suteiktas kreditas. Labai svarbios ir sutarties sąlygos, reikiamos informacijos suteikimas prieš sudarant kredito sutartį bei sutarties vykdymo metu, galimybė nutraukti sutartį ir kitos panašios sąlygos. Europos Sąjungos direktyvoje dėl vartojimo kredito sutarčių³⁶ yra numatyta sąlyga, kad kreditorius, atmesdamas paraišką dėl informacijos duomenų bazėse, turi informuoti vartotoją ir pateikti duomenis apie duomenų bazę, kurioje buvo atliktas patikrinimas. Toje pačioje direktyvoje taip pat numatyta, kad vartotojas turi teisę be jokių iš to išplaukiančių pasekmių, atsisakyti kredito sutarties per 14 dienų. Direktyvoje reglamentuojamos sąlygos, kurios turi būti nurodytos kredito sutartyje, apie reikalingos informacijos pateikimą vartotojui ir kiti dalykai, kurie leidžia asmeniui susipažinti su kredito išdavimo sistema.

Skolų surinkimo proceso kontrolė

Fizinių asmenų, turinčių problemų vykdant finansinius įsipareigojimus, kontrolė ir priežiūra yra neabejotinai naudinga ir kreditoriui, ir skolininkui³⁷. Kreditorius, žinodamas apie asmenis, kurie susidūrė su sunkumais vykdant finansinius įsipareigojimus, galės efektyviau valdyti prisiimtą kredito riziką, o skolininkas, kuris bus kontroliuojamas, gali išvengti nemokumo ir bankroto procedūros.

Socialinės aplinkos gerinimas

Prie prevencinių priemonių gali būti priskiriama ir socialinės aplinkos gerinimas. Socialinė apsauga labai reikšmingas veiksnys asmenims, susidūrusiems su finansiniais

---

³⁵ AB DNB (buvęs AB DnB NORD) banko 2010 m. metinė ataskaita[interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-17]. Prieiga per internetą:< http://www.dnb.lt/Dokumentai/dnb_nord_ataskaita_2010_lt.pdf > [Žiūrėta 2012-03-17].

³⁶ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB „Dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti tarybos direktyvą 87/102/EB“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2008, Nr. L 133/66.

³⁷Reifner, U; Kiesilainen, J, Huls, N; Springeneer, H. Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the european Union. Final Report. Commission of the European Communities, Health and Consumer Protection Directorate-Genera, 2003.

sunkumais. Prie socialinio saugumo prisideda tokios programos, kaip bedarbystės išmokos, sveikatos apsauga. Šios kategorijos labai svarbios, įvykus aplinkybėms (netekus darbo, susirgus, išsituokus, praradus maitintoją ir pan), dėl kurių fizinis asmuo susiduria su nemokumo problema. Lietuvoje yra socialinės išmokos, bet kyla abejonų, ar jos pakankamos, kad veiktų kaip prevencinės priemonės.

Daugelis Jungtinių Amerikos Valstijų mokslininkų pažymi, kad neretai paskolos imamos padengti didžiules sąskaitas už medicinos paslaugas³⁸. Todėl socialinės apsaugos programos (bedarbystės išmokos, tinkamas sveikatos apsaugos reguliavimas ir kitos panašios) gali padėti išvengti asmenų nemokumo problemas. Bet, Lietuvoje nėra tinkamai įgyvendinta socialinė ir sveikatos apsauga. Norint kad tokia sistema veiktų ir padėtų išvengti visuomenės nemokumo problemų, būtina ją plėtoti ir vystyti.

Informacijos apie kreditavimo sistemą viešumas ir aiškumas

Sukūrus duomenų bazę, kurioje būtų informacija apie kreditorius ir skolininkus, būtų užtikrinta kreditavimo sistemos viešumas ir didesnis aiškumas apie šią sistemą. Kreditoriai, vertindami asmenį, ar jam suteikti kreditą, šioje sistemoje galėtų susipažinti su visa konkreto skolininko kredito istorija, t.y. ar turi paėmęs kreditą kitoje įstaigoje, kokia suma. Jei turėjo finansinių įsipareigojimų anksčiau, kaip juos vykdė, ar buvo pradelsiama mokėti įmokas ir kita reikšminga informacija, kuri padėtų kreditoriams objektyviau vertinti kiekvieną skolininką. Reiktų sugriežtinti kai kurių kreditorių paskolų teikimo sąlygas, nes kaip žinia, šiuo metu Lietuvos rinkoje veikia įmonės, kurios dalina greituosius vartojimo kreditus, net nevertinus skolininko mokumo. Todėl, kad kreditavimo sistemos viešumas veiktų kaip efektyvi prevencinė priemonė, būtina, kad kreditai būtų dalinami efektyviai, atsižvelgiant į skolininko galimybes gražinti paimtą kreditą. Tokia sistemai įgyvendinti būtina institucija, kuri valdytų šią informaciją, pagal griežtas taisykles, užtikrinančias skolininkų privatumą.

Žvelgiant iš kitos pusės, skolininkams taip pat turėtų būti prieinama informacija apie kreditorius, kad skolininkai galėtų susipažinti apie kreditavimo sistemą, kaip ji veikia, kaip ir pagal kokius kriterijus yra reitinguojami kreditoriai. Todėl tokia sistema, nors ir pareikalautų nemažai finansinių išteklių, bet atneštų daugiau aiškumo kreditavimo sistemoje.

---

³⁸Kiesilainen, N. J.; Henrikson, A.S. Report on Legal Solution to Debt Problems in Credit Societies. Council of Europe, Strasbourg, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-12]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CJSDEBT/CDCJ-BU_2005_11e%20rev.pdf> [Žiūrėta 2012-03-12].

Apibendrinant galima pabrėžti, kad įgyvendinant fizinio asmens bankroto institutą, būtina numatyti ir įgyvendinti prevencines priemones. Manytina, kad viena iš svarbiausių prevencinių priemonių būtų finansinis švietimas ir konsultavimas skolų klausimais. Tokiu būdu, teikiant asmenims informaciją, gerinant jų įgūdžius valdyti asmeninius finansus, konsultuojant skolų gražinimo, biudžeto paskirstymo klausimais, būtų išvengiama didelio fizinių asmenų bankroto skaičiaus.

2.4. Priverstinio išieškojimo sušvelninimo priemonė

Šiuo metu, Lietuvoje, kai skolininkas nebevykdo savo finansinių įsipareigojimų, kreditoriai pradeda priverstinį skolos išieškojimą. Dažniausiai priverstinis skolos išieškojimas yra vykdomas per antstolius.

Skirtingose šalyse yra nustatytos skirtingos dalys nuo pajamų, iš kurių gali būti išieškoma skola. Būtų neteisinga ir socialiai neatsakinga išieškojimą vykdyti iš visų skolininko gaunamų pajamų, neužtikrinant minimaliai būtinų pajamų pragyvenimui. Priverstinio išieškojimo sušvelninimo priemonės tikslas – užtikrinti tinkamo ir funkcionuojančio skolų išieškojimo mechanizmą, o išieškojimo procese užtikrinti minimalių skolininko poreikių, ypač jo šeimos narių (pavyzdžiui, mažamečių vaikų) patenkinimą ir galimybes oriai gyventi³⁹. Idealiu atveju, tokio išieškojimo mechanizmo sukūrimas, turėtų būti balansas tarp skolininko ir jo šeimos narių bent minimalaus gyvenimo lygio užtikrinimo, efektyvaus skolos gražinimo ir skolininko skatinimo stengtis uždirbti daugiau pajamų.

Galima teigti, kad Lietuvoje yra taikoma tokia priverstinio išieškojimo sušvelninimo priemonė, siekiant užtikrinti fizinių asmenų minimalių poreikių tenkinimą. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁴⁰ 668 straipsnis reglamentuoja iš kokio skolininko turto negali būti vykdomas išieškojimas, o 663 straipsnyje yra nustatyti apribojimai, kurie taikomi išieškant iš fizinio asmens turto. Siūlytina, kad įgyvendinant fizinių asmenų bankrotą, šios dvi nuostatos taip pat būtų taikomos, siekiant padėti bankrutavusiam asmeniui patenkinti minimalius gyvenimo poreikius ir pradėti viską iš naujo. Įtvirtinus šias nuostatas fizinių asmenų bankroto įstatyme, bus lengviau ir efektyviau įgyvendintas fizinio asmens bankroto instituto tikslas

---

³⁹ Gruodytė, E; Kiršienė, J; Astromskis, P. Fizinio asmens bankroto problema: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2010, Nr. 3(121), p. 221.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

- atkurti fizinio asmens, susidūrusio su sunkumais, vykdant finansinius įsipareigojimus, mokumą.

2.5. Reabilitacijos priemonės nemokiam fiziniam asmeniui

Įgyvendinant fizinių asmenų bankrotą, svarbu yra numatyti reabilitacines priemones, kurios padėtų bankrutavusiam fiziniam asmeniui pradėti viską iš naujo ir grįžti į normalų gyvenimą. Skolų sureguliuojimo tikslas – atkurti skolininko ekonominį veiksnumą, arba kitaip tariant ekonominis atkūrimas (angl. economic rehabilitation). Skolininko reabilitacija, ar ekonominis atkūrimas susideda iš dviejų elementų. Visų pirma, skolininkas turi būti atleidžiamas nuo pernelyg didelių skolų, o antra – turi būti užkirstas kelias panašiai finansinei situacijai susidaryti ateityje, o tai gali pareikalauti skolininko elgesio pasikeitimo. Taigi, reabilitacija gali būti apibrėžta kaip laiko tarpas, per kurį skolininkas įveikia susidariusią sunkią finansinę padėtį.

Literatūroje reabilitacijos periodas, arba laiko tarpas, per kurį skolininkas įveikia savo finansinius sunkumus, yra vadinamas „fresh start“, arba „naujosios pradžios“ etapas. Įvairiose šalyse yra įtvirtintos skirtingos reabilitacijos priemonės. Dažniausiai taikoma viena esminių asmens reabilitacinių priemonių - skolų gražinimo plano parengimas ir jo sėkmingas vykdymas. Kitose šalyse yra įtvirtintos tokios reabilitacijos priemonės, kaip asmens priežiūra plano vykdymo metu, konsultavimas skolų klausimais, finansinis švietimas ar socialinė pagalba, siekiant padėti asmeniui rasti pajamų šaltinių. Paskutinės įvardintos priemonės gali būti taikomos ir kaip prevencinės fizinio asmens nemokumo priemonės (jos plačiau buvo aptartos 2.2. skyrelyje). Labai svarbu, kad skolininkas elgtųsi sąžiningai. Tai bene esminė sąlyga, keliant nemokiam asmeniui bankroto bylą. Priešingu atveju, jei nebūtų nustatytas fizinio asmens sąžiningumo reikalavimas, būtų didelės galimybės piktnaudžiauti fizinio asmens bankroto institutu. „Pasaulinėje praktikoje vyrauja nuomonė, kad fizinių asmenų bankroto institutas sukurtas sąžiningiems fiziniams asmenims, nes suteikia galimybę ne tik nemokiu tapusiam asmeniui išsilaisvinti nuo slegiančių finansinių įsipareigojimų, pateikiant kreditoriams savo nuosavybę ir negrimztant į dar didesnes skolas, bet ir kreditoriui susigrąžinti bent dalį skolos“⁴¹.

Lietuvoje, paskutinėje Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto versijoje, taip pat yra įtvirtintas sąžiningumo reikalavimas. Įstatymo projekto 8 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas atsisako kelti bankroto bylą, jei paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutiniuosius 3 metus iki pareiškimo pateikimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo

---

⁴¹ Mikuckienė, V. Fizinių asmenų bankrotas: dabartis ir perspektyvos. *Justitia*, 2003, Nr. 3-4 (45-46), p. 57.

tapo nemokus dėl Civilinio kodekso 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų sandorių, pažeidžiančių kreditorių teises, neprivalėdamas sudaryti šių sandorių, ar kitokių veiksmų, kurie Civilinio kodekso nustatyta tvarka, pripažįstami nesąžiningais. 2009 metais priimtame Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte tokia sąlyga nebuvo numatyta, todėl jei būtų paliktas toks reglamentavimas, turėtume teisės spragą, kuria skolininkai pasinaudoję, būtų galėję piktnaudžiauti bankroto institutu. Tačiau Vyriausybė, patvirtindama Fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepciją, numatė, kad bankroto procesas negalėtų būti pradėtas, jei paaiškėtų, kad fizinis asmuo tapo nemokus dėl savo nesąžiningų veiksmų. Pažymėtina, kad siekiant išvengti piktnaudžiavimo bankroto institutu, sąžiningo elgesio reikalavimas yra būtinas ir labai svarbus. Tačiau, kaip konstatavo Seimo kanceliarijos teisės departamentas savo išvadoje⁴², reiktų atkreipti dėmesį, kad Civilinis kodeksas nereglementuoja tvarkos, nustatančios veiksmų pripažinimo nesąžiningais, o numato tik teises pasekmes, paaiškėjus, kad asmuo elgiasi nesąžiningai. Atsižvelgiant į tai, būtina tikslinti Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto nuostatas šiuo atžvilgiu.

Kaip jau buvo minėta, viena iš dažniausiai naudojamų nemokaus fizinio asmens reabilitacijos priemonių yra skolų grąžinimo plano parengimas ir sėkmingas jo vykdymas. Tokiame plane yra nurodomos visos sąlygos ir įsipareigojimai, kuriuos tenkinant siekiama atkurti fizinio asmens mokumą. Numatomos lėšos, kurias asmuo numato periodiškai gauti, turtas, kurį pardavus, būtų galima tenkinti kreditorių reikalavimus ir kitos sąlygos, tokios kaip darbo paieška, persikvalifikavimas ir pan. Svarbu, kad plane būtų numatytos lėšos, reikalingo tenkinti fizinio asmens einamuosius poreikius. Dažniausiai tokiems poreikiams skiriama šalyje nustatytos minimalios algos suma. Lietuvoje, siekiant įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą, taip pat yra numatytas fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo planas. Tokiame plane turi būti nurodyta⁴³:

- ✓ priešastys, dėl kurių fizinis asmuo negali įvykdyti kreditorių reikalavimų;
- ✓ lėšos, kurias fizinis asmuo numato gauti periodiškai ar kaip vienkartinės pajamas per visą bankroto procesą;
- ✓ numatomo parduoti fizinio asmens turimo turto sąrašas, turto pardavimo eiliškumas, terminai ir numatoma turto pardavimo kaina plano sudarymo metu;

---

⁴²Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2011m. balandžio 11 d. išvada „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052“.

⁴³Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas Nr. XIP-3052, 2011.

- ✓ numatomos gauti iš fizinio asmens debitorių lėšos;
- ✓ kitos priemonės, skirtos fizinio asmens mokumui atkurti;
- ✓ kiekvieną mėnesį fiziniam asmeniui einamiesiems poreikiams tenkinti numatomos reikalingos lėšos;
- ✓ bankroto administravimo išlaidų suma
- ✓ kreditorių sąrašas;
- ✓ kreditorių pagalba (atidėti reikalavimo vykdymo terminus, atsisakyti dalies ar visų reikalavimų, pakeisti piniginę prievolę kita prievole);
- ✓ kreditorių reikalavimų tenkinimo grafikas
- ✓ kiti įstatyme numatyti reikalavimai.

Tokio plano vykdymo trukmė įvairiose šalyse skiriasi. Vidutinė tokio plano vykdymo trukmė yra penkeri metai. Tačiau Europos šalyse plano vykdymo trukmė svyruoja nuo trejų iki septynerių metų. Pavyzdžiui Danijoje ir Nyderlanduose toks skolų gražinimo planas būna nuo trejų iki penkerių metų, Švedijoje, Suomijoje ir Belgijoje – penkerių metų, Vokietijoje – šešerių metų, o Didžiojoje Britanijoje, Austrijoje ir Liuksemburge – net septynerių metų. Analizuojant kaip per pastaruosius keletą metų keitėsi fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo plano trukmės reglamentavimas Lietuvoje, svarstant fizinių asmenų bankroto instituto įgyvendinimą, reiktų paminėti, kad trukmė svyravo nuo trejų iki dešimties metų. 2009 metų Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte buvo įtvirtintas ne ilgesnis nei trejų metų trukmės plano įgyvendinimas, Vyriausybės patvirtintoje Fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijoje – ne ilgesnis nei dešimties metų laikotarpis, 2011 metų Įstatymo projekte – ne ilgesnis nei penkerių metų laikotarpis. Yra numatyta, kad Teismas gali pratęsti plano įgyvendinimo laikotarpį, jei vyksta ikiteisminis tyrimas, tol, kol bus nutrauktas ikiteismini styrimas, atsisakymas pradėti ikiteisminį tyrimą ar priimtas nuosprendis baudžiamojoje byloje. Manytina, kad 10 metų terminas įtvirtintas Vyriausybės koncepcijoje yra per ilgas, kadangi tai yra ilgas laiko tarpas, fizinis asmuo nematys savo „naujosios pradžios“ ir bus pasyvus stengiantis kuo greičiau įgyvendinti planą ir pradėti viską iš naujo. Penkerių metų terminas, optimalus, per kurį skolininkas gali nusimesti skolų „naštą nuo savo pečių“ ir iš naujo įsitvirtinti gyvenime. Tačiau numatytas reglamentavimas, kad terminas gali būti pratęstas dėl ikiteisminio tyrimo, yra svarstytinas. Abejotina, ar tokiu atveju bankroto procedūra neužsitęstų pernelyg ilgai, kadangi baudžiamosios bylos nagrinėjimas gali trukti ne vienerius metus, o gali nutikti taip, kad apie kreipimąsi dėl ikiteisminio tyrimo būtų sužinoma tada, kuomet jau bankroto procedūra būtų beveik pasibaigusi, t.y. įvykdytas planas būtų pateiktas tvirtinimui. Tokiu

atveju plano įgyvendinimo planas trukėtų ilgiau nei nustatytas terminas ir būtų suvaržytos asmens teisės kuo greičiau grįžti į visavertį gyvenimą be skolų.

Skolų gražinimo planas gali būtų pastovus ir kintamas. Pastovus planas nekinta visą jo periodą, neatsižvelgiant į pajamų pasikeitimą. Pakeitimai daromi tik tuomet, kuomet radikaliai pasikeičia pajamos ar kokios kitos aplinkybės. Tuo tarpu, kintamas skolų gražinimo planas, koreguojamas atsižvelgiant į skolininko pajamų kitimą. Fizinį asmenų bankroto įstatymo projekto 8 straipsnio 12 dalyje įtvirtinta, kad plano pakeitimai svarstomi ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir planas. Dėl tokio nustatyto reglamentavimo, galima teigti, kad siekiant įgyvendinti fizinio asmens bankroto institutą Lietuvoje, bus galimybę keisti patvirtintą planą, atsižvelgiant į pasikeitusią situaciją. Manytina, kad būtų tikslinga turėti kintamą plano įgyvendinimo formą dėl keleto priežasčių:

- ✓ skolininkui sąžiningai vykdant planą ir stengiantis pradėti viską iš naujo, gaunamos didesnės pajamos, leistų greičiau sėkmingai įvykdyti planą ir greičiau užbaigti bankroto procesą;
- ✓ skolininkui gaunant didesnes pajamas, būtų greičiau padengiami kreditorių reikalavimai, o galbūt būtų padengiama didesnė dalis neįvykdytų finansinių įsipareigojimų lyginant su pirminiu planu.

Vienas svarbiausių dalykų reabilitacijos periodu, kiek lėšų bus skiriama skolininkui pragyvenimui bankroto proceso metu. Daugelyje šalyje tai būna minimalaus pragyvenimo lygio lėšos. Vertinant padėtį Lietuvoje, suma Įstatymo projekte nėra reglamentuojama, nors 2009 metų Įstatymo projekte buvo numatyta, kad asmeniui bus skiriama ne mažiau nei 1 MMA (minimalus mėnesinis atlyginimas, šiuo metu yra 800 litų) plus kiekvienam fizinio asmens išlaikomam asmeniui ne mažiau nei 1 BSI (bazinė socialinė išmoka, šiuo metu 130). Abejotina, ar tokio dydžio lėšos, skirtos skolininko poreikiams tenkinti, padėtų skolininkui susikurti „naująją pradžią“. Manytina, kad reabilitacijos metu, didelis dėmesys turėtų būti skiriama skolininko investavimui į nekilnojamąjį turtą. Tačiau, minimalios mėnesinės algos tokioms investicijoms tikrai nepakaks. Todėl įgyvendinant fizinio asmens bankroto institutą, svarbu, kad skolininkas būtų atleistas nuo kuo daugiau skolų, o elgesio apribojimai neturėtų pernelyg varžyti asmens „naujosios pradžios“.

Nekilnojamojo turto klausimas galėtų būti išspręstas ir kitaip. Kaip yra pažymėjęs Seimo kanceliarijos teisės departamentas savo išvadoje - „saugant fizinio asmens ir jo šeimos interesus, Įstatymo projektas turėtų būti papildytas nuostatomis, įtvirtinančiomis išieškojimo iš fizinio asmens turimo turto eilę ir suteikiant tam tikroms turto rūšims didesnę apsaugą, pavyzdžiui paskutiniam šeimos būstui“. Tokiai nuomonei pritartina, kadangi tokiu būdu fizinis asmuo ir jo šeimos nariai neliks be gyvenamojo būsto. Tiesa,

Įstatymo projekto 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad vienintelis gyvenamasis būstas, kai kartu su fiziniu asmeniu gyvena jo nepilnamečiai vaikai ar globojami asmenys, gali būti parduodami ne anksčiau nei po 6 mėnesių. Abejotina, ar 6 mėnesių terminas yra pakankamas, gaunant lėšas tik einamiesiems poreikiams patenkinti, nusipirkti ar išsinuomoti naują gyvenamąjį būstą. Ar nereikėtų įtvirtinti kitokio reglamentavimo, siekiant apsaugoti fizinio asmens ir jo šeimos narių interesus? Ar ne geriau įtvirtinti reglamentavimą, kuris apriboti išieškojimą iš tam tikro turto ar jo dalies?

Seimo narys Bronius Bauža pateikė pasiūlymą⁴⁴ dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto. Jis siūlo įtvirtinti reglamentavimą, kuris nustatytų, kad kai kartu su fiziniu asmeniu, kuris verčiasi ūkininko veikla, gyvena jo nepilnamečiai vaikai ir (ar) jo globojami asmenys, teismas nustato ūkininkaujančio fizinio asmens gyvenamojo būsto dalį jam ir jo šeimos nariams gyventi, arba ūkininkaujančio fizinio asmens gyvenamojo būsto vertės dalį už kurią fizinis asmuo galės susirasti pirkti kitą būstą, į kurią negali būti nukreiptas išieškojimas. Tokį savo siūlymas seimo narys grindžia argumentais, kad kaimo vietovėse gyvenantiems žmonėms žemės ūkio veikla dažniausiai yra vienintelis pragyvenimo šaltinis, todėl įgyvendinant Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto nuostatas, gali būti atimtas gyvenamasis būstas. Atsižvelgiant į tai, toks asmuo gali likti ir be pragyvenimo šaltinio, ir be gyvenamojo būsto, o tai gali sukelti fiziniam asmeniui didelę psichologinę įtampą. Manytina, kad toks įstatymo reglamentavimas leistų efektyviau įgyvendinti fizinio asmens reabilitaciją bankroto proceso metu, tačiau abejotina, ar toks reglamentavimas nepažeistų fizinių asmenų, neužsiimančių žemės ūkio veikla, interesų bei teisių. Manytina, kad toks reglamentavimas turėtų būti įtvirtintas įgyvendinant fizinių asmenų bankrotą Lietuvoje, tačiau reiktų pažymėti, kad neturėtų būti išskirti fiziniai asmenys, užsiimantys žemės ūkio veikla ir fiziniai asmenys, neužsiimantys žemės ūkio veikla. Įtvirtinti reglamentavimą, kad būtų nustatytas fizinio asmens ir jo šeimos nariams gyventi gyvenamojo būsto dalis ar vertės dalis, už kurią būtų galima įsigyti kitą gyvenamąjį būstą, į kurią nebūtų nukreiptas išieškojimas, tikslinga dėl šių priežasčių:

- ✓ skirtingai reglamentuojant išieškojimą iš gyvenamojo būsto fiziniams asmenims, užsiimantis žemės ūkio veikla ir fiziniams asmenims, neužsiimantiems žemės ūkio veikla, būtų sudarytos nevienodos sąlygos. Tokiu atveju būtų pažeidžiami interesai tų asmenų, kuriems išieškojimas būtų galimas iš viso gyvenamojo būsto, neatskiriant jo dalies gyvenimui.

---

⁴⁴ Pauža, B; Kondrotas, J. 2011 m. gegužės 10 d. pasiūlymas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (Nr. XIP-3052).

Taip manytina dėl to, kad fizinis asmuo tapęs nemokus dėl sunkios ligos, nelaimingo atsitikimo taip pat gali prarasti savo pragyvenimo šaltinį visam gyvenimui (pavyzdžiui, jei tapo neigalus dėl nelaimingo atsitikimo, asmuo yra eliminuojamas iš darbo rinkos);

- ✓ fizinis asmuo nebūtų sužlugdytas psichologiškai ir morališkai, o tai pagreitintų skolininko „naujosios pradžios“ sukūrimą. Būtų greičiau atkurtas fizinio asmens mokumas, būtų reikalinga mažiau socialinių išmokų.
- ✓ kadangi Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte nėra numatyta, kiek lėšų bus skiriama fizinio asmens einamiesiems poreikiams, neaišku, ar skirtų lėšų pakaktų įsigyti naujam būstui, ar būtų tenkinami tik minimalūs poreikiai. Dėl šių priežasčių asmuo gali likti be gyvenamojo būsto.

Būtina, kad prie aukščiau išvardintų reabilitacinių priemonių, būtų kartu naudojamos ir tos priemonės, kurios gali būti taikomos ir kaip prevencijos priemonės, pavyzdžiui skolininko biudžeto analizė, patarimai skolų valdymo klausimais, finansinis švietimas. Prevencinės priemonės turėtų būti taikomos individualiai, atsižvelgiant į priežastis, sukėlusias asmens nemokumą. Tokia pagalba fiziniam asmeniui, kuriam iškelta bankroto byla, padės greičiau susitvarkyti su iškilusiais finansiniais sunkumais ir pradėti savo „naująją pradžią“.

Manytina, kad įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą, turėtų būti numatytas reglamentavimas, kai pareiškimas iškelti bankroto bylą gali būti pateikiamas, kai yra išnaudoti ikiteisminiai problemos sprendimo būdai. Kadangi fizinių asmenų bankroto institutas turėtų būti taikomas tik tiems asmenims, kurie yra sąžiningi, stengiasi dirbti, gauti daugiau pajamų, atsiskaityti su kreditoriais, nesudarinėja sandorių, kurie gali sumažinti skolininkų mokumą ir bando įveikti situaciją, kuomet yra sunku laiku vykdyti skolinius įsipareigojimus. Pavyzdžiui, nemokus fizinis asmuo prieš kreipdamasis į teismą su pareiškimu iškelti jam bankroto bylą, turėtų būti ėmęsis visų įmanomų veiksmų, kad išvengtų bankroto. Pirmiausia fizinis asmuo galėtų bandyti tartis su kreditoriais dėl skolų mokėjimo terminų atidėjimo ar taikos sutarties sudarymo. Jei skolininkui pavyktų susitarti su kreditoriais ir jis sąžiningai siektų įvykdyti savo skolinius įsipareigojimus, toks asmuo galėtų išvengti bankroto ir taip atkurti savo mokumą.

Dar viena galimybė atkurti fizinio asmens mokumą, neiškeliant jam bankroto bylos, galėtų būti tas pats skolų planas, įtvirtintas Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte, tačiau toks planas nemokiam skolininkui būtų sudaromas iki kreipiantis į teismą su

pareiškimu iškelti bankroto bylą. Neabejotina, kad turėtų būti naudojamos ir tokios prevencinės priemonės kaip konsultavimas, skolininko biudžeto analizė ir pan. Jei Lietuvoje įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą, būtų įgyvendinamos ir tos priemonės, kurios aptartos kaip prevencinės, tai jos galėtų pagelbėti ir jau į beviltišką padėtį pakliuvusiam asmeniui. Institucijos, kuriuose dirbtų kvalifikuoti asmenys, galėtų padėti nemokiam asmeniui išanalizuodami jo biudžetą, planuodami pajamas ir išlaidas, padėdami valdyti savo asmeninius finansus, prižiūrėtų kaip yra vykdomas skolų gražinimo planas, ar sėkmingai jis vykdomas, kaip asmuo stengiasi. Tokiu būdu, jei asmuo sąžiningai sieks atkurti savo mokumą ir stengsis, tai kitų asmenų pagalba bei sėkmingai vykdomas skolų gražinimo planas galėtų padėti išvengti bankroto ir taip atkurti savo mokumą. Jei asmeniui per tokį periodą, kuris galėtų trukti, pavyzdžiui 3 metus, pavyktų sėkmingai vėl grįžti į normalų gyvenimą, jis galėtų toliau vykdyti savo finansinius įsipareigojimus kreditoriams. Būtų užtikrinti ir kreditorių, ir skolininkų interesai. Asmeniui nereikėtų perduoti viso turto, o kreditoriams nereikėtų nurašyti bent dalį savo skolų. Toks procesas būtų tarsi asmens restruktūrizavimas (pagal Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymą, įmonės restruktūrizavimas apibrėžiamas kaip „visuma nustatytų procedūrų, kuriomis siekiama išsaugoti ir plėtoti įmonės veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto, gaunant įmonės kreditorių pagalbą, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones“⁴⁵), kurio pagalba būtų atkuriamas jo mokumas ir tenkinami kreditorių interesai išvengiant skolininko bankroto.

Tik tokiu atveju, jei skolininkui nepavyktų susitarti su kreditoriais dėl skolų mokėjimų termino atidėjimo ar nepavyktų sėkmingai įvykdyti skolų gražinimo plano, būtų galima kreiptis į teismą su prašymu iškelti bankroto bylą. Neabejotina, kad išnaudojus visas įmanomas priemones, kad būtų išvengiama bankroto, tačiau nepavykus atkurti mokumo, būtų reikalingas bankroto bylos iškėlimas ir fizinio asmens paskelbimas bankrutavusiu. Atsižvelgiant į tai, bankrutavusio asmens skolos būtų nurašomos ir jis galėtų pradėti viską nuo pradžių.

Neabejojama, kad reikalavimas išnaudoti visas įmanomas priemones prieš kreipimąsi iškelti bankroto bylą, būtų naudingas tiek pačiam skolininkui, tiek kreditoriui, kadangi skolininkas galėtų atkurti mokumą nebankrutavus, o kreditoriams nereikėtų nurašyti neįvykdytų finansinių įsipareigojimų. Ir tik nesėkmės atvejus, visos likusios skolos būtų nurašomos, o fizinis asmuo paskelbiamas bankrutavusiu.

---

⁴⁵Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1012.

3. KITOS FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO ĮSTATYMO PROJEKTE IŽVELGIAMOS PROBLEMOS

Neatsižvelgiant į tai, kad nėra numatytos prevencinės fizinio asmens nemokumo priemonės, kurios galėtų padėti išvengti didelio fizinių asmenų nemokumo ir bankroto protrūkio. Tačiau Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte yra išvelgiama nemažai taisytinių vietų, kurias būtina aiškiau ir tiksliau sureglamentuoti, kad fizinių asmenų bankroto institutas veiktų tinkamai ir efektyviai. Seimo kanceliarijos teisės departamentas, išanalizavęs Įstatymo projektą savo išvadoje pateikė net 73 punktus, kurie turėtų būti tobulinami vienu ar kitu aspektu. Toliau bus aptariamose tos problemos, kurios manytina yra svarbiausios, įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą.

3.2. Įstatymo paskirtis ir taikymas

Lietuvoje nuo 2009 metų bandoma įgyvendinti fizinio asmens bankroto institutą. Tačiau įstatymo projektas yra tobulinamas atsižvelgiant į įvairių institucijų bei asmenų pasiūlymus, rekomendacijas, pateikiamas išvadas. Pirmas įstatymo projekto straipsnis reglamentuoja Fizinių asmenų bankroto įstatymo paskirtį bei taikymą, o 2 įstatymo projekto straipsnyje yra apibrėžiamos pagrindinės sąvokos. Tačiau analizuojant Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto paskirtį nuo 2009 metų, pastebėtume, kad įstatymo paskirties formuluotė šiek tiek pasikeitė.

2009 metais, priimto įstatymo projekto⁴⁶ 1 straipsnio 1 dalis numatė, kad fizinių asmenų bankroto įstatymo paskirtis – apsaugoti nemokų fizinių asmenį nuo nuskurdimo ir atkurti jo mokumą. Tokia pati paskirtis, neaiškinant jos plačiau, kokiomis priemonėmis tai bus bandoma pasiekti, paminėta ir aiškinamajame rašte⁴⁷ dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto. Tačiau pateiktoje Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės departamento išvadoje⁴⁸ paminėta, kad įstatymo projekte nėra apibrėžta viena svarbiausių sąvokų, paminėta įstatymo paskirtyje – fizinio asmens nemokumas. Nurodyta, kad nėra kriterijų, kuriais remiantis, būtų galima fizinių asmenį pripažinti nemokiu. O tam, kad įstatymas būtų įgyvendintas ir fizinių asmenų bankroto institutas veiktų tinkamai, būtina reglamentuoti kokiais kriterijais remiantis, fizinis asmuo

⁴⁶Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas Nr. XIP-450, 2009.

⁴⁷Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450, 2009 m.

⁴⁸Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2009 m. gegužės 4 d. išvada „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.

gali būti pripažintas nemokiu ir jam galima kelti bankroto bylą. Tam, kad būtų formuojami teisingi individų ir kreditorių lūkesčiai, būtina nustatyti aiškią ribą, momentą, kada asmuo yra laikomas nemokiu, nes nemokumas – pagrindinė fizinio asmens bankroto sąlyga. Taip pat svarbu paminėti, kad pirminėje įstatymo projekto redakcijos paskirtyje nepaminėta kreditorių interesai.

Tačiau po 2010 metų balandžio 7 d. patvirtintos Vyriausybės koncepcijos, kurioje numatyta, kad Fizinio asmens bankroto įstatymo „tikslas – nustatyti fizinio asmens mokumo atkūrimo principus, kurie leistų asmenims, pablogėjus jų finansinei būklei, per protingą terminą pagal išgales patenkinti kreditorių reikalavimus“. Akivaizdu, kad Vyriausybės patvirtintoje koncepcijoje yra kalbama ne apie fizinio asmens apsaugą nuo nuskurdimo, o apie principų ir kriterijų sukūrimą, kurie padėtų fiziniam asmeniui, susidūrus su sunkumais vykdyti finansinius įsipareigojimus, atkurti savo mokumą, kad galėtų ne tik pradėti viską iš naujo, bet ir patenkintų bent dalį kreditorinių reikalavimų. Po Vyriausybės priimtos koncepcijos kalbama ne tik apie fizinį asmenį, jo interesus ir lūkesčius, bet taip pat ir apie kreditorių interesus. Atsižvelgus į daugelį siūlymų, išvadų, Lietuvos Respublikos Seimas 2011 metais priėmė naują Lietuvos Respublikos fizinio asmens bankroto įstatymo projektą⁴⁹. Šio įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama įstatymo paskirtis yra panaši, kaip numatyta Vyriausybės patvirtintoje koncepcijoje. Pateikta įstatymo paskirtis – „sudaryti sąlygas atkurti fizinio asmens, taip pat ūkininko ir kito fizinio asmens, kuris įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkine komercine veikla mokumą ir užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą šio įstatymo nustatyta tvarka“⁵⁰. Akivaizdu, kad kalbama yra ne tik apie fizinio asmens mokumo atkūrimą, bet ir kreditorių interesų tenkinimą. Yra formuojami lūkesčiai tiek asmenims, susidūrusiems su sunkumais vykdant savo finansinius įsipareigojimus, tiek kreditoriams, kurie gali tikėtis patenkinti bent dalį savo reikalavimų. Tai reiškia, kad yra ginami ir skolininkų, ir kreditorių interesai.

Tačiau kyla klausimas, ar toks reglamentavimas, kai bankroto procesą inicijuoti gali tik pats fizinis asmuo nepažeidžia kreditorių interesų? Tiek 2009 metais priimtame Fizinio asmens bankroto įstatymo projekte, tiek 2011 metais šio įstatymo projekte reglamentuojama, kad fizinio asmens bankroto procesą gali inicijuoti tik pats fizinis asmuo. Jei lygintume Fizinio asmens bankroto įstatymo projektą su Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymu, pastebėtume, kad Įmonių bankroto įstatymo⁵¹ 5 straipnis

---

⁴⁹ Lietuvos Respublikos fizinio asmens bankroto įstatymo projektas Nr. XIP-3052, 2011.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.

nustato platesnį subjektų, galinčių teikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, ratą (kreditoriai, savininkai, įmonės administracijos vadovas). Galbūt atsitiktinai kreditoriai Įmonių bankroto įstatyme paminėti kaip pirmasis subjektas, galintis pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei. O gal tai reiškia, kad visgi svarbiausi yra kreditorių interesai? Tiesa, Fizinių asmenų bankroto įstatymo paskirtis, visų pirma, sudaryti sąlygas atkurti fizinio asmens mokumą ir užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą. Fizinių asmenų įstatymo paskirtis didesnę dėmesį skiria asmens mokumui atkurti, tačiau yra minimi ir kreditorių reikalavimų tenkinimas. Ar gali būti tinkamai patenkinti kreditorių reikalavimai, jei pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo gali inicijuoti tik pats nemokus asmuo? Turbūt, kad ne. Nes dėl objektyvių, ar subjektyvių priežasčių asmuo, susidūręs su sunkumais vykdant savo finansinius įsipareigojimus gali nesikreipti su prašymu iškelti jam bankroto bylą. Abejones, dėl tokio Fizinių asmenų įstatymo projekto reglamentavimo, pareiškė tiek Europos Teisės Departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos⁵², kurio išvadoje pareiškiamos abejonės dėl „tinkamos kreditorių interesų apsaugos fizinio asmens bankroto metu“. Tokią pačią nuomonę išreiškė ir Lietuvos Respublikos seimo kanceliarijos teisės departamentas savo išvadoje dėl „Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto“. Abejos institucijos pateikia Įmonių bankroto įstatymo pavyzdį, kur įtvirtinta, kad pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei gali ir kreditoriai. Po tokių pateiktų išvadų, Vyriausybės patvirtintoje koncepcijos 13 punkte numatyta, kad Fizinių asmenų bankroto įstatymas nustatys, kad inicijuoti fizinio asmens bankroto procesą galės pats fizinis asmuo ar kreditorius. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimas 2011 metais teikdamas Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektą nenumatė galimybės kreditoriams inicijuoti asmens bankroto bylą. Šio projekto aiškinamajame rašte⁵³ teigiama, kad atsižvelgus į kai kurių suinteresuotų institucijų nuomonę bei įvertinus kitas projekto nuostatas, siūloma nustatyti, kad inicijuoti fizinio asmens bankroto procesą galėtų tik pats fizinis asmuo. Detaliau nėra aiškinama ir atskleidžiama, kokių suinteresuotų institucijų nuomone buvo remiamasi bei neatskleidžiami argumentai, dėl kokių priežasčių ar kokių konkrečiai kitų projekto nuostatų buvo nuspręsta nustatyti būtent tokį reglamentavimą. Argumentų, kurie įrodytų ir patvirtintų tokio reglamentavimo reikalingumą ir teisingumą, trūkumas tik sustiprina poziciją, kad įgyvendinus fizinio asmens bankroto instituto reglamentavimą, kai pareiškimą dėl bankroto bylos gali iškelti tik pats asmuo, bus pažeisti kreditorių

---

⁵²Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerijos 2009 m. balandžio 4 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450 atitikties Europos Sąjungos teisei“, 2009.

⁵³Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052, 2011 m.

interesai. Asmuo dėl įvairių priežasčių gali nenorėti kelti sau bankroto bylos. Priežastys gali būti įvairios, pavyzdžiui brangus bankroto procesas, nenoras „užsiklijuoti“ bankrutavusio asmens etiketę, didesnė ekonominė nauda dirbant nelegaliai, slepiant pajamas, nei inicijavus bankroto procesą, taip prarandant turtą ir didesnę dalį pajamų ir kitos. Jei kreditoriai neturi galimybės pateikti pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo nemokiam asmeniui, ir pats asmuo neinicijuoja bankroto bylos iškėlimo sau, tai Fizinių asmenų bankroto įstatymas neveiks ir nebus tinkamai įgyvendintas. Situacija bus tokia pati, kaip ir iki įstatymo įgyvendinimo. Nebus sudarytos sąlygos atkurti fizinių asmenų, susidūrusių su sunkumais, vykdam finansinius įsipareigojimus, mokumą ir nebus užtikrintas kreditorių reikalavimų tenkinimas bei jų interesų ir teisėtų lūkesčių gynimas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, manytina, jog būtina įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą, teisės normas sureglamentuoti taip, kad nebūtų pažeisti kreditorių interesai, t.y. būtina įtvirtinti nuostatą, kad inicijuoti bankroto bylos iškėlimą fiziniam asmeniui turėtų teisę ne tik pats asmuo, bet ir jo kreditorius (kreditoriai).

Taip pat nemažai diskusijų kelia Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto 1 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta teisės norma, reglamentuojanti, kad įstatymas taikomas fiziniams asmeniui neatsižvelgiant į jo skolinių įsipareigojimų atsiradimo laikotarpį. Konstitucinis Teismas (1994 m. balandžio 21 d.) yra konstatavęs, kad „įstatymų leidyboje atgal galiojančių įstatymo normų priėmimas yra išimtis. Tai įvyksta, kai apie įstatymo galiojimą atgal yra nurodyta pačiame įstatyme arba kai priimami įstatymai, panaikinantys veikos baudžiamumą ar administracinę atsakomybę arba švelninantys bausmę ar administracinę nuobaudą. Kitose teisės srityse retroaktyvaus (atgal galiojančio) įstatymo priėmimas gali neigiamai atsiliiepti asmenų teisėms“⁵⁴.

Akivaizdu, kad tokiu reglamentavimu yra įtvirtinta taisyklės *lex retro non agit* išimtis. Tačiau kitoje byloje Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „teisės aktų galiojimas atgaline tvarka yra neleidžiamas, nebent būtų palengvinama teisės subjektų padėtis, kartu nepakenkiant kitiems teisės subjektams (*lex benignior retro agit*)“⁵⁵. Tačiau įtvirtinus tokį reglamentavimą, būtų pažeidžiamos kreditorių teisės, kadangi kaip teigia advokatas Robert Juodka „įvyktų esminis kreditorių, taigi ir bankų, interesų pažeidimas, kadangi iš esmės pasikeitus norminiam reguliavimui, pagal kurį buvo sudarinėjamos kreditavimo sutartys, liktų neįvertinta skolininko bankroto rizika ir nenumatyti apsaugos

---

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21d. nutarimas „Dėl bažnytinės santuokos registracijos“. Valstybės žinios, 1994, Nr. 31-562.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29d. nutarimas „Dėl teisės normų, reguliuojančių mokesčių santykius, galiojimo atgaline tvarka“. Valstybės žinios, 2007, Nr. 126-5132.

mechanizmai⁵⁶. Labiausiai nukentėtų tie kreditoriai, kurie neturėtų prievolių įvykdymo užtikrinimo. Tačiau svarstyta, kaip būtų vertinama situacija ir koks sprendimas būtų priimtas, kai bankroto procedūra pradama dėl įsipareigojimų, atsiradusių po Fizinį asmenų bankroto įstatymo priėmimo, tačiau nemokus asmuo turėtų ir įsipareigojimų, buvusių iki Įstatymo įsigaliojimo.

Vertinant iš kitos pusės, jei būtų įtvirtintas reglamentavimas, kad įstatymas taikomas tik tiems fiziniams asmenims, kurie prisiėmė skolinius įsipareigojimus jau įsigaliojus įstatymui, būtų sudarytos nevienodos galimybės pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu. Manytina, kad fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimas labiau reikalingas tiems fiziniams asmenims, kurie jau turi skolinių įsipareigojimų ir kurie dėl per pasaulį nuvilnijusios finansų krizės susidūrė su sunkumais, vykdydami finansinius įsipareigojimus. Priešingas reglamentavimas galėtų paskatinti emigracijos masto augimą, kai asmenys siekdami nusimesti skolų našta, vyktų į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ir siektų bankroto ten. Tokiu atveju, esant bankroto turizmui (plačiau skyriuje „Fizinį asmenų bankroto turizmas“) kreditorių interesai nebūtų apsaugoti nuo skolininkų, turėjusių finansinių įsipareigojimų iki Įstatymo įsigaliojimo, bankroto.

Šio reglamentavimo klausimas yra dviprasmiškas ir vienareikšmio atsakymo pateikti turbūt neįmanoma, tačiau atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus, manytina, kad įgyvendinat fizinio asmens bankroto institutą, reiktų palikti nuostatą, kad Įstatymas taikomas neatsižvelgiant į fizinio asmens skolinių įsipareigojimų atsiradimo momentą. Manytina, kad fizinis asmuo, kaip vartotojas yra silpnesnė šalis, todėl jo interesai turėtų būti ginami labiau.

3.3. Nemokumo sąvoka

Siekiant įtvirtinti tinkamą fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimą, būtina sureglamentuoti teisės normas taip, kad būtų aišku, kokie asmenys gali pasinaudoti šiuo institutu.

Fizinį asmenų bankroto įstatymo projekte įtvirtinta fizinio asmens nemokumo sąvoka yra viena svarbiausių, siekiant įgyvendinti bankroto institutą, todėl ji turėtų labai aiškiai ir tiksliai apibrėžti kriterijus, kada asmuo yra laikomas nemokiu ir jam galima pradėti bankroto procedūrą. Nuo 2009 metų, kuomet buvo priimtas pirmas Įstatymo projektas, šios sąvokos formuluotė, atsižvelgiant į siūlymus pakito, bet svarstyta, ar ji

---

⁵⁶Fizinį asmenų bankroto įteisinimo dvilypumas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-20]. Prieiga per internetą: < <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=38084> > [Žiūrėta 2012-03-20].

pakankamai aiškiai ir tiksliai apibrėžta. 2009 metų Įstatymo projekte buvo suformuluota tokia fizinio asmens nemokumo sąvoka – fizinio asmens būseną, kai jis negali ar negalės ateityje įvykdyti prievolių. Abejotina, ar sąlygą „negalės ateityje įvykdyti prievolių“ yra tinkama reglamentuojant fizinio asmens nemokumą, kadangi nėra aišku, kokiais kriterijais remiantis bus nustatoma ar ateityje fizinis asmuo gebės ar negebės vykdyti finansinių įsipareigojimų. Taip pat nėra aišku, kiek laiko asmuo turi negalėti vykdyti finansinių įsipareigojimų. Tokį reglamentavimą kritiškai įvertino ir Seimo kanceliarijos teisės departamentas, nurodydamas, kad teikiant paraišką dėl bankroto bylos iškėlimo yra vertinama pareiškimo dieną esanti situacija. Todėl jei pareiškimo dieną, fizinis asmuo yra pajėgus dengti savo finansinius įsipareigojimus, mes negalime jo vertinti kaip tinkamo subjekto pradėti bankroto bylą. Teisės departamento siūlymams pakeisti fizinio asmens nemokumo sąvokos reglamentavimą buvo nuspręsta pritarti tiek Lietuvos Respublikos Seimo kaimo reikalų komitete (papildomo komiteto išvados)⁵⁷, tiek ir Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitete (papildomo komiteto išvados)⁵⁸. Tačiau Biudžeto ir Finansų komitete (papildomo komiteto išvados)⁵⁹ buvo nuspręsta nesvarstyti Teisės departamento išvados šiuo klausimu. Tai gali būti susiję su tuo, kad jau buvo priimtas naujas Fizinio asmens bankroto įstatymo projektas, kuriame asmens nemokumo sąvoka yra pakitusi. Seimo narys Petras Gražulis taip pat atsižvelgė į Teisės departamento išvadą ir pasiūlė fizinio asmens nemokumą sąvoką apibrėžti kaip fizinio asmens būseną, kai jis negali įvykdyti prievolių⁶⁰. Tačiau abejotina, ar toks reglamentavimas būtų tikslus.

Atsižvelgus į visas išvadas ir pasiūlymus, 2011 metais buvo priimtas naujas įstatymo projektas, kuriame fizinio asmens sąvoka yra pakitusi. Fizinio asmens nemokumas apibrėžiamas kaip fizinio asmens būklė, kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai yra suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliąsias mėnesines algas. Matoma, kad nurodyta įsipareigojimų suma, kurią viršijus galima teikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Tačiau nereglamentuojamas laikotarpis, kiek laiko fizinis asmuo turi negalėti vykdyti finansinių įsipareigojimų. Ar būtų tikslinga kelti fiziniam asmeniui bankroto bylą, jei jis savo įsipareigojimų dėl tam tikrų prievolių negalėjo vykdyti mėnesį ar du?

---

⁵⁷Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetas. 2009 m. birželio 4 d. papildomo komiteto išvada Nr. 110-P-17(22) „Dėl Fizinio asmens bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.

⁵⁸Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2009 m. gruodžio 16 d. papildomo komiteto išvada Nr. 108-P-46 „Dėl Fizinio asmens bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.

⁵⁹Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas. 2012 m. kovo 28 d. papildomo komiteto išvada Nr. 109-P-9 „Dėl Fizinio asmens bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“. (Įdomu, kad ši išvada pateikta vėliau nei dėl Įstatymo projekto XIP-3052).

⁶⁰Gražulis, P. Pasiūlymas Lietuvos Respublikos fizinio asmens bankroto įstatymo projektui Nr. XIP-450, 2009.

Turbūt ne. Teismas kiekvienu atveju analizuotų situaciją ir jei nemokumas buvo laikinas (mėnuo ar du), pareiškimas iškelti bankroto bylą būtų atmestas, tačiau įtvirtinus nuostatą, kad, pavyzdžiui, fizinio asmens būklė, kai jis negali vykdyti savo finansinių įsipareigojimų, turi trukti ne mažiau nei 6 mėnesius, būtų turimas aiškesnis ir tikslesnis reglamentavimas ir būtų išvengta nereikalingo teismų apkrovimo. Teisės departamentas savo išvadoje taip pat pažymėjo, kad nėra aišku, kiek laiko fizinis asmuo turi būti nepajėgus vykdyti prisiimtinių įsipareigojimų. Tiksliai apibrėžti visi įmanomi fizinio asmens nemokumo padėties kriterijai, leistų išvengti teisinio neaiškumo ir praktinių taikymo problemų.

Teisės departamentas savo išvadoje taip pat pateikė pasiūlymą susieti nemokaus fizinio asmens skolinių įsipareigojimų dydį su jam priklausančiu turtu. Panašus reglamentavimas yra tvirtas Įmonių bankroto įstatyme, nurodant, kad įmonės nemokumas tai tokia įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų ir pradelsti įmonės įsipareigojimai viršija pusę į jos balanso įrašyto turto vertės. Panašus reglamentavimas turėtų būti nustatytas ir įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą, kadangi nurodyta įsipareigojimų suma 25 MMA (20 000 litų) gali sukelti pagrįstą abejonių situacijoje, kai asmeniui yra iškelta bankroto byla, o jis dar nėra pajėgus vykdyti skolinių savo įsipareigojimų, tačiau neįvykdytų įsipareigojimų suma jau būtų mažesnė nei nurodyta Įstatymo projekte. Ar tokiu atveju, jau būtų manoma, kad yra pasiektas įstatymo tikslas ir atkurtas jo mokumas? Todėl manytina, kad būtina numatyti sąlygą, kuri reglamentuotų fizinio asmens skolinių įsipareigojimų susiejimą su jo turimo turto dalimi. Toks reglamentavimas būtų tikslesnis ir aiškesnis teisiniu požiūriu. Kiekvienu atveju reiktų atskirai analizuoti fizinio asmens skolinių įsipareigojimų dydį ir jo negalėjimą įvykdyti finansinius įsipareigojimus, nes kiekvienu atveju situacija yra skirtinga ir nustatyta vienoda įsipareigojimų suma visiems fiziniams asmenims būtų neteisinga. Toks reglamentavimas būtų tikslesnis ir teisingesnis, kadangi galima susidurti su situacija, kai asmens įsipareigojimų dydis bus toks, koks numatytas Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte, t.y. 25 MMA, tačiau turės pakankamai turto, kad galėtų padengti įsipareigojimus, ir galime susidurti su atveju, kuomet skolininkas neturės jokio turto⁶¹, bet jo įsipareigojimų dydis bus mažesnis nei 25 MMA, tačiau dėl darbo netekimo, ar ligos bus nepajėgus vykdyti finansinių įsipareigojimų. Bet dėl dabar įtvirtinto reglamentavimo,

---

⁶¹Pavyzdžiui, asmuo buvo paėmęs 20 000 litų vartojamąją paskolą, kuri buvo suteikta atsižvelgiant tik į pajamas ir nereikalaujama jokio papildomo užtikrinimo. Skolininkas pinigus išleido atostogoms egzotinėje šalyje. Dalį skolos sėkmingai grąžino, skolinių įsipareigojimų suma, kai neteko darbo buvo lygi 15 000 litų. Galima manyti, kad kai jis vėl ras darbą, galės grąžinti likusią sumą pinigų. Tačiau gali nutikti taip, kad asmuo dėl nelaimingo atsitikimo taps neįgalus ir nebus pageidaujamas darbo rinkoje, tuomet ta skolą našta jį slėgs visą gyvenimą.

kai įsipareigojimų suma turi būti didesnė nei 25 MMA ir įsipareigojimų dydis nėra siejamas su turimu turtu, tokiam nemokiam asmeniui nebūtų galimybė nusimesti nuo pečių skolų našta. Todėl manytina, kad būtina vertinta ir lyginti asmens turimus įsipareigojimus su turimu turtu ir spręsti, ar asmuo pajėgus įvykdyti savo įsipareigojimus, ar ne.

Svarstyta ir tai, ar bankroto byla fiziniam asmeniui gali būti keliama dėl visų skolinių įsipareigojimų. Įstatymo projekte nėra numatytos išimtys, prievolių rūšys, dėl kurių bankroto bylos iškėlimas yra negalimas. Kaip pažymėjo Teisės departamentas savo išvadoje, jog daugelyje užsienio valstybių yra aiškiai išskiriamos tam tikros specifinės prievolių rūšys, dėl kurių negalima teikti pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo. Tai gali būti atvejai, kai teismas priteisia restitucijos, turtinės ar neturtinės žalos atlyginimo sumas, skolas atsiradusias dėl sukčiavimo, išlaikymo prievolės ir kitas panašaus pobūdžio sumas. Neįteisinus tokio reglamentavimo, gali pasitaikyti atveju, kuomet vengiant vykdyti teismo sprendimus dėl žalos atlyginimo, išlaikymo prievolės, būtų piktnaudžiaujama bankroto institutu. Pavyzdžiui, nenorint vykdyti žalos atlyginimo už sveikatos ar turto sužalojimą, asmuo nelegaliai dirbdamas ar kitaip slėpdamas savo pajamas ir turtą, galėtų kreiptis į teismą su pareiškimu iškelti bankroto bylą. Tokiu būdu, pasinaudojus bankroto institutu būtų išvengiama vykdyti specifines prievolių rūšis. Būtų piktnaudžiaujama ne tik bankroto institutu, bet būtų apsunkintas ir kitų teisės institutų įgyvendinimas.

Tokiems Teisės departamento siūlymams buvo nuspręsta pritarti Lietuvos Respublikos Seimo biudžeto ir finansų komitete (papildomo komiteto išvados)⁶² nurodant, kad visi tokio teisinio reglamentavimo būtinumą pagrindžiantys argumentai yra nurodyti Teisės departamento išvadoje. Dėl tokio reglamentavimo būtinumo nebuvo tikras Lietuvos Respublikos Kaimo reikalų komitetas (papildomo komiteto išvados)⁶³, kuris nusprendė, kad dėl tokio pasiūlyto Teisės departamento reglamentavimo reikia svarstyti pagrindiniame komitete.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, jog būtina koreguoti fizinio asmens sąvoką, nurodant laikotarpį, kiek laiko fizinis asmuo turi negalėti vykdyti turimų finansinių įsipareigojimų, nurodyti išimtis, dėl kokių prievolių neįvykdymo negalima kreiptis su pareiškimu iškelti bankroto bylą ir susieti skolinių įsipareigojimų sumą su turimu turtu.

---

⁶²Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas. 2011 m. spalio 27 d. papildomo komiteto išvada Nr. 109-P-39 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (Nr. XIP-3052)“.

⁶³Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetas. 2011 m. gruodžio 1 d. papildomo komiteto išvada Nr. 110-P-51 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052“.

3.4. Turtas bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje

Turtas, įgytas santuokoje yra laikomas bendrąja jungtine nuosavybe, o esant keliems paveldėtojams - bendroji dalinė nuosavybė. Todėl praktikoje dažnai pasitaiko situacijų kai turtas yra bendroji jungtinė ar dalinė nuosavybė. Ką reikėtų daryti fizinio asmens nemokumo atveju, kai turimas turtas yra bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje? Tai dar viena problema, kurią būtina sureguliuoti, siekiant įgyvendinti fizinio asmens bankroto institutą.

Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto pirmoje redakcijoje reglamentavimo dėl bendrosios jungtinės ar dalinės nuosavybės turto nebuvo. 2011 metų Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad fiziniam asmeniui priklausanti turto dalis bendrojoje jungtinėje ir (ar) bendrojoje dalinėje nuosavybėje nustatoma ir atidalijama prieš fizinio asmens pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo pateikimo. Tokia teisės norma galėtų būti ginčytina, kadangi tokiu atveju dalis fizinių asmenų, susidūrę su finansiniai sunkumais ir negalėdami jų įvykdyti, negalėtų pasinaudoti bankroto institutu.

Reiktų pažymėti, kad turto atidalijimo procedūra yra brangi, o fizinis asmuo, turintis sunkumų vykdant savo finansinius įsipareigojimus gali neturėti lėšų kreiptis į teismą, kad būtų atidalintas turtas, esantis bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje. Dėl šios priežasties gali būti apribotos dalies fizinių asmenų teisė pasinaudoti bankroto institutu. Tie asmenys toliau būtų slegiami skolų naštos ir turėtų vykdyti savo skolinius įsipareigojimus iki gyvenimo galo, būtų apribotos jų galimybės kurti savo „naująją pradžią“. Vertinant iš šios pozicijos, būtų sudarytos nevienodos sąlygos nemokiems fiziniams asmenims, kurių turtas yra bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje ir fiziniams asmenims, kurie neturi turto bendrojoje jungtinėje ar dalinėje nuosavybėje, pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo. Tokiu reglamentavimu būtų labiau užtikrinti kreditorių interesai, kadangi bankroto proceso metu atidalintą turtą būtų galima greičiau parduoti ir už didesnę kainą. Tačiau reglamentuojant fizinių asmenų bankroto institutą reikėtų atsižvelgti į fizinių asmenų interesus, užtikrinti jų galimybes pasinaudoti šiuo institutu.

Kita problema yra tai, kad ne visi daiktai yra dalūs (Civilinis kodeksas 4.6 straipsnis). Remiantis Civilinio kodekso 4.80 straipsniu, jei daikto padalinti natūra be neproporcingos žalos jo paskirčiai negalima, atidalijami bendraturčiai turi teisę į piniginę kompensaciją. Tačiau „nagrinėjant kompensacijos pinigais priteisimo klausimą, svarbu iširti, ar bendraturčiai realiai išgali sumokėti nustatyto dydžio kompensaciją, nes

priešingu atveju teismo sprendimo vykdymas taptų komplikuotas”⁶⁴. Nemokus fizinis asmuo gali neturėti pakankamai lėšų išmokėti piniginę kompensaciją kitam bendraturčiui. O tai reiškia, kad turtas natūra turėtų atitekti kitiems bendraturčiams, kurie turėtų išmokėti piniginę kompensaciją nemokiam fiziniam asmeniui. Tačiau, kas nutiktų tuo atveju, jei kiti bendraturčiai taip pat neturėtų pakankamai pinigų išmokėti kompensaciją nemokiam fiziniam asmeniui? Tuomet tokios turto dalybos būtų nenaudingos nei skolininkui, nei kreditoriams. Nei vienam iš bendraturčiui negalint išmokėti piniginės kompensacijos už gautą turtą natūra, turtas nebūtų padalintas, o tai reiškia, kad pagal 2011 metais priimtą Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektą, fizinis asmuo, atitikdamas nemokaus asmens kriterijus (negalėjimas įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių terminai yra suėję ir kurių suma viršija 25 MMA) negalės pateikti pareiškimo bankroto bylai iškelti, nes dėl savo ar kitų bendraturčių finansinės padėties, negalės atidalinti bendrąja jungtine ar daline nuosavybe priklausančią turto dalį. Taigi, šiuo atveju, daliai nemokių fizinių asmenų būtų apribotos galimybės pasinaudoti bankroto institutu, atkurti savo mokumą ir kurti savo „naująją pradžia“.

Manytina, kad siekiant įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą Lietuvoje, reiktų kitaip sureguliuoti turto, priklausančio bendrąja jungtine ar daline nuosavybe atidalijimo klausimą. Pavyzdžiui, turto atidalijimo klausimas galėtų būti sprendžiamas bankroto proceso metu, kai yra sudaromas skolų grąžinimo planas ir stengiamasi atkurti fizinio asmens mokumą. Tokiu būdu nebūtų suvaržytos fizinio asmens, susidūrusio su sunkumais vykdant finansinius įsipareigojimus, teisė pasinaudoti bankroto institutu, nusimesti nuo pečių skolų našta ir vėl tapti aktyviu ekonomikos dalyviu.

---

⁶⁴ Teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga 2010 m. vasario 18 d. Biuliotenis „Teismų praktika“ Nr. 32.

4. FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO TURIZMAS

Ekonominė krizė paliko skaudžius pėdsakus, daug žmonių neteko darbo, verslo, kitaip tariant pajamų šaltinio ir susidūrė su sunkumais vykdydami savo finansinius įsipareigojimus. Kol Lietuvoje nėra įgyvendintas fizinių asmenų bankroto institutas, fiziniai asmenys turi vykdyti savo finansinius įsipareigojimus iki gyvenimo galo, turėdami mažai vilties kada atsitiesti ir pradėti viską iš naujo. Fizinio asmens bankroto instituto neturėjimas ne tik rodo Lietuvos atsilikimą kitų šalių atžvilgiu, bet ir skatina emigraciją.

Lietuvos Respublikos patvirtintoje fizinių asmenų bankroto koncepcijoje teigiama, kad „fizinio asmens bankroto teisinio reguliavimo nebuvimas Lietuvoje gali skatinti fizinius asmenis perkelti savo pagrindinių turtinių interesų buveinę į kitas Europos Sąjungos valstybes nares, turinčias fizinio asmens bankroto institutą (Vokietija, Suomija, Airija, Lenkija, Latvija, Ispanija ir kitos), kuriuose jie galėtų bankrutuoti ir tikėtis būti atleisti nuo skolų“, kitaip tariant fizinio asmens bankroto nebuvimas Lietuvoje gali skatinti bankroto turizmą.

Bankroto turizmas – galimybė bankrutuoti kitoje Europos Sąjungos šalyje. Skolų prislėgtas lietuvis gali išsikraustyti į kitą Europos Sąjungos šalį ir bankrutuoti joje, o teismo sprendimas galiotų ir Lietuvoje paimtoms paskoloms⁶⁵. Toks reglamentavimas yra įtvirtintas Europos Tarybos reglamente Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų. Šio reglamento 16 straipsnyje yra įtvirtintas pagrindinis principas dėl bankroto bylų pripažinimo. Reglamente teigiama, kad „bet kuris sprendimas iškelti bankroto bylą, kuri pagal savo jurisdikciją, priima valstybės narės teismas, pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse nuo to momento, kai sprendimas įsiteisėja bankroto bylą iškėlusioje valstybėje“⁶⁶.

Tačiau vien išvažiuoti į kitą Europos Sąjungos valstybę narę ir pasinaudoti bankroto institutu neužtenka. Norint, kad bankroto byla būtų iškelta kitoje Europos Sąjungos valstybėje, ta valstybė turi tapti pagrindiniu turtinių interesų centru. Tai reiškia, kad asmuo turi bent keletą mėnesių gyventi toje šalyje, dirbti, mokėti mokesčius, turėti finansinių ir kitų interesų. Ir tik tuomet asmuo galės kreiptis į teismą, kad būtų pripažintas nemokiu ir jam būtų iškelta bankroto byla. Tokiu būdu Lietuvos komerciniai bankai ar

---

⁶⁵Fizinio asmens bankrotas, ar įmanomas Lietuvoje? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/nemokamos-konsultacijos/konsultaciju-archyvas/124-valstybes-tarnyba/931-fizinio-asmens-bankrotas.html>> [Žiūrėta 2012-03-23].

⁶⁶2000 m. gegužės 29 d. Europos reglamentas 1346/2000 „Dėl bankroto bylų“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2000, Nr. L 160/1.

kiti kreditoriai savo reikalavimus turi reikšti toje šalyje, kur yra keliama bankroto byla, o ne Lietuvoje. Tai apsunkina kreditorių dalyvavimą teismo procese.

Mykolo Riomerio universiteto docentas Rimvydas Norkus teigia, kad „Lietuvos teismai baigtos fizinių asmenų bankroto bylos atveju neturėtų jokios kitos išeities, kaip pripažinti, kad fizinis asmuo yra bankrutavęs užsienyje ir ten atleistas nuo skolų arba kokia nors kita tvarka reabilituotas“⁶⁷. Tačiau toks jo teiginys nėra visiškai teisingas, kadangi reglamente dėl bankroto bylų yra įtvirtinta ir nuostata, kuomet kitos šalies Teismas gali ir nepripažinti kitoje Europos Sąjungos šalyje priimto sprendimo dėl bankroto bylos iškėlimo. Tokia išimtis yra numatyta reglamento 26 straipsnyje įtvirtintoje nuostatoje, kad bet kuri valstybė narė gali atsisakyti pripažinti kitoje valstybė narėje iškeltą bankroto bylą ar vykdyti tokioje byloje priimtą sprendimą, jei tokio pripažinimo ar vykdymo pasekmės akivaizdžiai prieštarautų tos valstybės viešajai tvarkai, ypač jos pagrindiniams principams, arba asmens konstitucinėms teisėms ir laisvėms.

Taigi, tuo atveju, kai Europos Sąjungos valstybėje narėje bankrutuotų Lietuvos pilietis, Lietuva galėtų nepripažinti tokio kitos šalies sprendimo, jei tas sprendimas pažeistų viešąją tvarką. Kaip teigia advokatė Jurgita Judickienė „kol Lietuvoje nėra įteisintas fizinių asmenų bankrotas, finansinės sistemos stabilumas ir ekonominiai, socialiniai interesai, Lietuvoje esančių kreditorių teisėtų lūkesčių apsauga, tikėtina, yra pakankami, jog toks užsienio valstybės teismo sprendimas galėtų būti nepripažintas būtent remiantis Reglamento 26 straipsnyje numatyta išimtimi“⁶⁸. Europos Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad „valstybė narė gali atsisakyti pripažinti kitoje valstybėje narėje iškeltą bankroto bylą, jei sprendimas ją iškelti buvo priimtas akivaizdžiai pažeidžiant susijusio su ta byla asmens pagrindinę teisę būti išklaustytam“⁶⁹. Europos Teisingumo Teismas konstatavo, kad teisė būti išgirstam yra svarbi teisingo proceso organizavimui ir vykdymui. „Bankroto bylos atveju kreditorių ar jų atstovų teisė dalyvauti procese yra ypač svarbi dėl adekvačių teisinės gynybos priemonių principo laikymosi“⁷⁰

Tačiau Lietuvoje jau pasitaikė keletas atvejų, kai Lietuvos piliečiai bankrutavo kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vienas lietuvis bankrutavo Latvijoje, kitas –

---

⁶⁷Pakalkaitė, v. Bankroto turizmas: dėl skolų palikti tėvynę [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-30]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/straipsnis/2009/11/03/Bankroto_turizmas_del_skolu_palikti_tevyne> [Žiūrėta 2012-03-30].

⁶⁸Judicienė, J. Pabėgti galima, tačiau yra vienas „bet“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-30]. Prieiga per internet: <<http://www.jurex.lt/pabegti-galima-taciau-yra-vienas-bet-verslo-uinios.j?id=180>> [Žiūrėta 2012-03-30].

⁶⁹Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-233/2011.

⁷⁰Europos Teisingumo Teismo 2006 m. gegužės 2 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-341/04, Eurofood, OL C 143.

Didžiojoje Britanijoje. Ir abu kartus Lietuvos Apeliacinis Teismas pripažino kitų Europos Sąjungos šalių sprendimus dėl fizinių asmenų pripažinimo bankrutavusiais. „Lietuvos apeliaciniam teismui pripažinus, kad kitose ES šalyse įvykę Lietuvos piliečių bankrotai turi būti pripažįstami ir Lietuvoje, nebeliko abejonių dėl naudojimosi šia ES teisės aktuose įtvirtinta teise“⁷¹.

Dėl užsienyje priimtų teismo sprendimo pripažinimo Lietuvoje dėl bankroto bylos iškėlimo yra pasisakęs tiek Lietuvos apeliacinis teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuomet Lietuvos kreditorius ginčijo Lietuvos apeliacinio teismo sprendimą dėl leidimo Lietuvoje vykdyti Didžiosios Britanijos Jorko apygardos teismo sprendimo.

Lietuvos pilietė A.K. kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą su prašymu pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje Didžiosios Britanijos Jorko apygardos teismo nutartį, kuria lietuvė buvo pripažinta bankrutavusia ir jai paskirtas oficialus teismo administratorius. Lietuvos apeliacinis teismas tokį lietuvės prašymą tenkino iš dalies, t.y. buvo nutraukta ta dalis, kur prašoma pripažinti Didžiosios Britanijos Jorko apygardos teismo nutartį ir buvo leista vykdyti šią nutartį Lietuvoje. Tačiau suinteresuotas asmuo UAB „Swedbank“ po tokio Lietuvos apeliacinio teismo sprendimo, kreipėsi į šį teismą su prašymu peržiūrėti anksčiau priimtą sprendimą. UAB „Swedbank“ prašė, kad remiantis Europos Tarybos reglamento 26 straipsniu, būtų atsisakyta pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje Didžiosios Britanijos Jorko apygardos teismo nutartį. Kreditorius teigė, kad pripažinus ir leidus vykdyti tokią teismo nutartį Lietuvoje, būtų pažeista viešoji tvarka, kadangi Lietuvoje nėra įgyvendintas Fizinių asmenų bankroto įstatymas ir lietuviai negali bankrotuoti. Taip pat UAB „Swedbank“ savo argumentus grindė tuo, kad sprendimas dėl A. K. Bankroto bylos iškėlimo pripažinimas arba leidimas vykdyti reikštų Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto lygiateisiškumo principo pažeidimą, kadangi A. K. Iš esmės įgytą privilegijuotą padėtį kitų Lietuvos gyventojų atžvilgiu. Dar vienas argumentas, kad Didžiosios Britanijos Teismo nutartis negali būti pripažinta, yra tai, kad sprendimas buvo priimtas akivaizdžiai pažeidžiant suinteresuoto asmens teisę būti išklaustam.

Lietuvos apeliacinis teismas atmetė tokį UAB „Swedbank“ prašymą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko sprendimą nepakeistą. Abiejų instancijų teismai, konstatavo, jog Europos Tarybos reglamente 1346/2000 16 straipsnyje nustatyta „nustatyta esminė teismų sprendimų bankroto bylose pripažinimo taisyklė – šie teismo sprendimai pripažįstami visose kitose valstybėse narėse nuo to momento, kai sprendimas įsiteisėja bankroto byla iškėlusioje valstybėje. Ši taisyklė taikoma ir tuomet, kai kitose

---

⁷¹ Anglijoje bankrutavusi lietuvė. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://insolbaltika.co.uk/anglijoje-bankrutavusi-lietuve/>> [Žiūrėta 2012-03-01].

valstybėse narėse bankroto byla skolininkui negali būti iškelta atsižvelgiant į jo procesinį veiksnumą. Taip pat nurodyta, kad pripažinimas teismo sprendimui dėl bankroto bylos iškėlimo pripažįstančioje valstybėje turi būti suteikiamas be jokių papildomų sąlygų⁷². Tai reiškia, kad kitoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas dėl bankroto pripažįstamas visose kitose valstybės narėse be tolesnių formalumų. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad Reglamente yra numatyta išimtis, kada kitos valstybės narės teismas gali nepripažinti užsienio šalyje priimtą sprendimą dėl asmens bankroto. Tačiau Reglamentas nereglamentuoja procedūros, kurios metu būtų galima patikrinti, ar prašomas pripažinti teismo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai. Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė, kad tai „nustatyti galima tik tada, kai teismams sprendžiant kitus klausimus, yra remiamasi kitoje valstybėje narėje priimtu sprendimu iškelti bankroto bylą“⁷³. Šios bylos atveju tokia galimybė atsirado tuomet, kai UAB „Swedbank“ kreipėsi į teismą su prašymu peržiūrėti teismo nutartį, kuri buvo priimt išnagrinėjus A. K. prašymą, pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje.

Kitas svarbus aspektas, kurį konstatavo Lietuvos teismai yra susijęs su leidimu vykdyti tokią teismo nutartį, priimtą kitoje šalyje vykdymo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija išaiškino, kad „automatinio sprendimų bankroto bylose pripažinimo principas neapima šių sprendimų priverstinio vykdymo“⁷⁴. Paskelbimo vykdytinu procedūra taikoma tik tiems teismo sprendimams, kurie gali būti vykdomi priverstinai. Šiuo atveju sprendimas dėl bankroto bylos yra laikomas sprendimu dėl pripažinimo ir kitoje valstybėje turi tokias pačias teises pasekmes kaip ir toje šalyje, kur buvo priimtas teismo sprendimas dėl bankroto bylos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad jei yra reikalingas konkrečių veiksmų vykdymas, tai asmuo teikdamas prašymą dėl leidimo vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą dėl bankroto turi nurodyti konkrečius tame teismo sprendime nurodytus veiksmus, kuriuos reiktų atlikti Lietuvos Respublikoje. Analizuojamos bylos atveju, A. K. nenurodė jokių konkrečių veiksmų, kuriuos būtina atlikti Lietuvos Respublikoje remiantis Didžiosios Britanijos Jorko apygardos teismo nutartimi, todėl toks prašymas yra atmestinas ir nevykdomas.

Keliant bankroto bylą kitoje valstybėje narėje, turi būti sudaryta galimybė skolininko kreditoriams, veikiantiems Lietuvos Respublikoje būti išklaustiems. Kitu

---

⁷²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. Nr. 3K-3-151/2012.

⁷³Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-233/2011.

⁷⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. Nr. 3K-3-151/2012.

atveju, priėmus sprendimà, neišklausius suinteresuoto asmens, Lietuvos Respublikos valstybė gali atsisakyti pripažinti tokį sprendimà. Tačiau kaip pažymėjo Lietuvos apeliacinis teismas, tokia teisė negali būti apribojama tik žodinio išklauso reikalavimu. Kiekvienu atveju reiktų vertinti situacijà, ar suinteresuotam asmeniui buvo suteikta pakankama galimybė būti išklaustyta. Analizuojamos bylos atveju, UAB „Swedbank“ nurodė, kad buvo gavęs išverstà į lietuvių kalbà Didžiosios Britanijos Teismo Bankroto tarnybos pranešimà dėl išduoto bankroto orderio su prašymu pateikti turimà informacijà. UAB „Swedbank“ teismui pateikė atsakymus raštu. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Didžiosios Britanijos Teismas suteikė pakankamas galimybes suinteresuotam asmeniui būti išklaustyta. Todėl tokia situacija negali būti vertintina, kaip Reglamento 26 straipsnio pažeidimas.

Remiantis tai kas išdėstyta, teigtina, kad fiziniai asmenys, susidūrę su sunkumais vykdydami savo finansinius įsipareigojimus, tačiau norėdami atsikratyti juos slegiančios skolų naštos, gali pasinaudoti bankroto turizmu. Atsižvelgdami į susiklosčiusį precedentà, fiziniai asmenys gali neabejoti, kad kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl bankroto bus automatiškai pripažįstamas ir Lietuvos Respublikoje. Vienintelė grėsmė yra ta, kad suinteresuotas asmuo gali kreiptis į Lietuvos teismų sistemà, su prašymu nepripažinti tokio kitoje šalyje priimto teismo sprendimo dėl bankroto dėl viešosios tvarkos pažeidimo, ar dėl to, jog buvo pažeista teisė suinteresuotai šaliai būti išklaustyta.

Nėra nieko nelegalaus išvykti į kità šalį ir išlaukus konkretaus momento bankrotuoti. Visuotinai pripažintas bankroto tikslas yra suteikti fiziniam asmeniui šansà vėl iš naujo atsistoti ant kojų ir pradėti viską iš naujo⁷⁵. Kol Lietuvoje nėra įgyvendintas fizinio asmens bankroto institutas, vienintelė galimybė iš beviltiškos skolų slegiančios padėties yra bankroto turizmas.

---

⁷⁵Bankruptcy from abroad [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-02]. Prieiga per internetà: <http://www.bankruptcyfromabroad.co.uk/bankruptcy_tourism.html> Žiūrėta 2012-04-02].

5. UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA

Vokietija

Vokietijos priimtame įstatyme dėl bankroto reglamentuojama, kad bankroto proceso tikslas yra „kuo proporcingiau patenkinti skolininko kreditorių interesus parduodant nemokaus asmens turimą turtą ar sudarant skolų gražinimo planą, jei siekiama išlaikyti verslą“⁷⁶. Įstatyme taip pat minima, kad sąžiningiems skolininkas turi būti duota galimybė atsikratyti slegiančiomis skolomis, kurių neįmanoma įvykdyti. Akivaizdu, kad skolininko sąžiningumas turi būti viena iš pagrindinių sąlygų, kurios leistų pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu. Lietuvoje taip pat atkreiptinas dėmesys, kad fizinių asmenų bankroto institutas turi būti taikomas sąžiningiems skolininkams ir tik jie gali būti atleisti nuo neįvykdytų įsipareigojimų.

Nemokumo (bankroto) įstatymas Vokietijoje gali būti taikomas tiek fiziniams asmenims, neužsiimantiems verslu, tiek įmonėms. Kaip nurodyta Vokietijos bankroto įstatymo 17 straipsnyje, skolininko nemokumas yra pagrindinė sąlyga, siekiant iškelti bankroto bylą. Skolininkas turi būti laikomas nemokiu, kai jis negali įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Nemokumas yra preziumuojamas, kai skolininkas nustoja mokėti įmokas. Pagal Vokietijos teisę, pradėti bankroto bylą galima ir dėl gresiančio nemokumo. Įsiskolinimas yra laikomas tuomet, kai skolininko turimas turtas negali padengti įsipareigojimų. Atsižvelgiant į tokį reglamentavimą, akivaizdu, kad nemokumo atveju, skolininko turimi įsipareigojimai yra sietini su turimu turtu, ko nėra įtvirtina Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte Lietuvoje. Tačiau, kaip jau buvo minėta, toks reglamentavimas teisiniu požiūriu būtų tikslesnis.

Priešingai nei yra norima įteisinti Lietuvoje, kad pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo galėtų pateikti tik pats fizinis asmuo, Vokietijoje tokį pareiškimą gali pateikti tiek pats skolininkas, tiek jo kreditoriai. Taip yra užtikrinama pusiausvyra tarp skolininko ir kreditorių interesų. Tačiau „siekiant apsaugoti teismą ir patį skolininką nuo skubotų arba vien tik ketinančių pakenkti prašymų, kreditorius, pateikdamas prašymą, turi įtikinti apie tai, kad yra pagrindas pradėti bankroto procesą ir kad jis turi reikalavimo teisę“⁷⁷. Tačiau yra reikalinga, kad būtų užtikrintas bankroto proceso finansavimas, tai reiškia, kad

---

⁷⁶German Insolvency Statute [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/statutes.htm>> [Žiūrėta 2012-04-04].

⁷⁷Bankruptcy – Germany [interaktyvus] [Žiūrėta 2012-04-04]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_ger_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-04].

jei skolininko turto nepakaks proceso išlaidoms padengti, prašymas iškelti bankroto bylą bus atmestas⁷⁸.

Vokietijos bankroto įstatyme taip pat yra įtvirtintas skolų gražinimo planas, kaip priemonė, kuri gali padėti užtikrinti kreditorių interesus ir atkurti skolininko mokumą. Tokio bankroto plano parengimą inicijuoti gali kreditorių susirinkimas. Planą parengti turi arba pats skolininkas, arba jo turto administratorius. Toks planas turi būti paruoštas per mėnesį laiko. Paruoštą planą peržiūri ir tvirtina teismas. Administratorius turi atlikti visus veiksmus, kad plane nurodytas turtas būtų realizuojamas ir už jį gauti pinigai paskirstomi kreditoriams. Pinigai gali būti paskirstomi dalimis. Jei patenkinus kreditorių reikalavimus, lėšų lieka, jos yra perduodamos skolininkui.

Bankroto procesas yra užbaigiamas ir apie jį skelbiama viešai, kai yra baigiamos skirstyti lėšos. Tačiau kreditoriai, net ir pabaigus bankroto procesą, turi teisę pareikšti likusius savo reikalavimus. Bet jei skolininkas fizinis asmuo yra pateikęs prašymą, atleisti nuo likusių skolų ir kreditoriai sutinka patenkinti tokį prašymą, tuomet kreditoriai praranda galimybę įgyvendinti savo likusius reikalavimus.

Apibendrinant, būtų galima pasakyti, kad Vokietijoje priimtas bankroto įstatymas daug labiau gina kreditorių interesus lyginant su numatomu reglamentavimu Lietuvoje. Jiems yra suteikiama daugiau teisių tokių kaip pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo ar likusių reikalavimų pareiškimas skolininkui.

Anglija

Remiantis Anglijos bankroto įstatymu, bankrotas – tai vienas iš skolų nurašymo būdų, kuris gali būti panaudotas, kai skolininkas nebegali sumokėti skolų. Tai reiškia, kad asmuo negali gražinti skolų suėjus terminui arba neturi pakankamai turto skoloms padengti. Pagal 268 straipsnį⁷⁹, skolininko negalėjimas sumokėti skolos yra laikomas tuomet, kai sumokėti reikia iš karto, t.y. kreditorius jau prieš tris savaites pateikė reikalavimą įvykdyti įsipareigojimus.

Teismui pateikti pareiškimą gali tiek pats fizinis asmuo, tiek kreditorius ar kreditorių daugėtas. Kaip ir daugelyje šalių, taip ir Anglijoje, remiantis Bankroto įstatymu, fizinio asmens bankroto proceso metu turi būti paisoma visų kreditorių

---

⁷⁸Braun, S. German insolvency Act: Special Provision of Consumer Insolvency Proceedings and the Discharge of Residual Debts. German Law Journal, 2005, Vol. 07, No. 01.

⁷⁹The Insolvency Act 1986 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://www.bankruptcy-insolvency.co.uk/insolvency-act/p09c1_1.php#264> [Žiūrėta 2012-04-05].

reikalavimų, o „bankrutuojantis asmuo privalo bendradarbiauti su oficialiai paskirtu bendrovės administratoriumi bei patikėtiniu ir teikti jiems informaciją”⁸⁰.

Bankroto procedūra Anglijoje yra pagrįsta dviem pagrindiniais principais⁸¹:

- ✓ bankrotas leidžia nurašyti skolininko skolas ir suteikia naujas finansines galimybes;
- ✓ bankrotas leidžia paskirstyti turimas skolininko finansines lėšas tarp kreditorių.

Įsipareigojimai kreditoriams gali būti dengiami iš viso turimo turto. Turtas, kuris priklauso bankrutuojančiam asmeniui yra automatiškai perduodamas valdyti administratoriui.

Anglijos bankroto įstatyme yra įtvirtinta galimybė, kad imantis tam tikrų priemonių, galima išvengti asmens bankroto. Jei asmuo nenori paskelbti bankroto, jis gali sudaryti individualųjį savanorišką susitarimą. Tokį individualųjį savanorišką susitarimą turi apsvarstyti ir jei yra tinkamas patvirtinti kreditorių susirinkimas. Kreditorių susirinkimas gali pasiūlyti pakeitimus. Tokia susitarimui turi pritarti ne mažiau nei 75 proc. kreditorių. Sėkmingai vykdant individualųjį savanorišką susitarimą, fizinis asmuo, susidūręs su sunkumais vykdant finansinius įsipareigojimus, gali atkurti savo mokumą, išvengdamas bankroto.

Švedija

Švedijos bankroto įstatyme nemokumas yra apibrėžiamas kaip skolininko negalėjimas sumokėti skolų ir toks negalėjimas nėra laikinas. Pagal Švedijos bankroto įstatymą, bankrotas suprantamas, kaip procesas, kurio metu visas skolininko turtas yra naudojamas kreditorių reikalavimas patenkinti⁸². Kaip ir prieš tai aptartuose šalyse, Švedijoje teismui pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo gali tiek pats fizinis asmuo, kuris nebepajėgia vykdyti finansinių savo įsipareigojimų, tiek kreditoriai.

Kad būtų sumažintos skolos, fiziniai asmenys gali savanoriškai sudaryti susitarimus su kreditoriais dėl išskolinimo panaikinimo. „Tokie susitarimai nėra konkrečiai reglamentuojami įstatymuose, tačiau jie vertinami taip pat kaip ir kitos sutarčių rūšys”⁸³. Fiziniai asmenys taip pat gali kreiptis dėl skolų restruktūrizavimo.

⁸⁰Bankruptcy-England and Wales [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_eng_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].

⁸¹Fizinių asmenų bankrotas anglijoje [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://insolbaltika.co.uk/fiziniu-asmenu-bankrotas-anglijoje/?lang=RU>> [Žiūrėta 2012-04-05].

⁸²Bankruptcy Act (1987:672) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <siteresources.worldbank.org/GILDSWEDEN/.../Sweden_Bankruptcy_Law.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].

⁸³Bankruptcy – Sweden [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_swe_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].

Skolų restruktūrizavimo atveju, sprendime yra nurodama skolų, kurias reikia įvykdyti proporcijos. Tuomet yra sudaromas skolų grąžinimo planas (dažniausiai penkeriems metams. Vykdydamas planą, skolininkas dažniausiai turi gyventi iš minimalios pragyvenimo sumos. Tuo atveju, kai gaunamos pajamos yra mažesnės už minimalią pragyvenimo sumą, skolininkas nemoka nieko.

Bankroto proceso metu, skolininkas praranda teisę valdyti ir kontroliuoti savo turtą. Jo turtas yra perduodamas administratoriui, kuris atsižvelgdamas į kreditorių interesus, turi kaip įmanoma greičiau likviduoti turtą ir gautus pinigus paskirstyti kreditoriams. O skolininkas turi bendradarbiauti ir pateikti visą informaciją administratoriui.

Pardavus turtą, gautos lėšos yra padalijamos kreditoriams. Jei turto nepakanka bankroto bylos nagrinėjimo išlaidoms padengti, teismas nutraukia bylą. Jei turto pakanka, byla yra užbaigiama priėmus sprendimą dėl turto padalijimo kreditoriams.

Suomija

Suomijoje egzistuoja Bankroto įstatymas, kurio tikslas yra likvidavimas, t.y. parduodamas skolininko turtas ir gautos lėšos paskirstomos kreditoriams. Taip pat veikia Privataus asmens skolų sureguliuavimo įstatymas, kurio tikslas atkurti skolininko finansinį mokumą ir leisti įveikti finansinius sunkumus.

Suomijos Privataus asmens skolų sureguliuavimo įstatyme nemokumo sąvoka yra apibrėžiama, kaip skolininko negebėjimas laiku mokėti savo įsipareigojimų, kai toks negebėjimas nėra laikinas.

Suomijos Privataus asmens skolų sureguliuavimo įstatymo⁸⁴ 8 straipsnyje yra reglamentuojama, kad pareiškimą dėl skolų sureguliuavimo bylos iškėlimo pateikti gali tik pats skolininkas. Labai svarbios yra nemokumą sukėlusios priežastys, bendra skolų suma ir skolininko nesugebėjimas mokėti. Įstatymo nuostatos nėra taikomos toms skoloms, kurios atsirado dėl įstatymais baudžiamos veiklos, ar skoloms, kurios didėjo dėl skolininko aplaidumo. Remiantis šia nuostata, galima teigti, kad ji įtvirtina sąžiningo skolininko skolų sureguliuavimo procesą.

Jei yra iškeliama skolų sureguliuavimo byla, asmuo negali būti paskelbtas bankrutavusiu. Sprendimą iškelti skolų sureguliuavimo bylą priima teismas ir jei yra būtina paskiria likvidatorių. Teismas taip pat turi patvirtinti skolų mokėjimo planą, kurį paruošia arba likvidatorius, arba pats skolininkas. Suomijoje veikia savivaldybės finansų

---

⁸⁴Act on the Adjustment of the Debts of a Private Individual (57/1993) [interktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19930057.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].

ir skolų konsultacinė tarnyba, kuri padeda skolininkui parengti bei vykdyti mokėjimo planą. Planas dažniausiai yra sudaromas penkeriems metams atsižvelgiant į skolininko gebėjimą vykdyti įsipareigojimus.

Kai įvykdomi skolų mokėjimo plane nustatyti įsipareigojimai, skolininkas yra atleidžiamas nuo likusių skolų. Tačiau jei skolininkas be pagrįstos priežasties nesilaiko skolų gražinimo plano arba nevykdo įsipareigojimo bendradarbiauti, teismas gali nutraukti skolų sureguliuavimo bylą. Jei skolų mokėjimo planas buvo nutrauktas, kreditoriams yra atstatomos pradinės skolos gražinimo sąlygos.

Fiziniam asmeniui, susidūrus su sunkumais vykdant finansinius įsipareigojimus, gali būti iškelta bankroto byla. Nemokumas yra būtina sąlyga pradėti bankrotui. Bankroto įstatymo⁸⁵ 3 straipsnyje yra įvardijamos aplinkybės, kuomet skolininkas yra laikomas nemokiu:

- ✓ kai skolininkas pareiškia, kas jis yra nemokus ir nėra priežasčių atmesti tokį pagrindą;
- ✓ kai skolininkas neįvykdė savo įsipareigojimų;
- ✓ kai yra vykdomas išieškojimo procesas ir per šešerių mėnesių laikotarpį iki bankroto paaikšėja, kad nebus įmanoma išieškoti visos sumos.

Pareiškimą pateikti iškelti bankroto bylą gali tiek pats skolininkas, tiek kreditorius. Jei pareiškimas yra pateiktas kreditoriaus, tai jo reikalaujama suma turi būti patvirtinta teismo.

Iškėlus bankroto bylą, skolininkas netenka teisės valdyti tą savo turto dalį, kuri patenka į bankroto turtui priskiriamą dalį. Skolininko „turtas ir ne darbo pajamos, kurias jis gauna išskėlus bankroto bylą, prie bankroto turto nepriskiriamos“⁸⁶. Bankroto turtą valdo administratorius ar kreditoriai. Skolininkas yra atleidžiamas tik nuo tų skolų, kurių jis nesugeba mokėti.

Bankroto byla yra užbaigiama, kai skolininko bankroto turtas yra likviduotas, o bankrutavusio asmens administratorius parengia ataskaitą, kuriai pritaria visi kreditoriai. Bankroto byla taip pat gali būti nutraukta teismo, jei nepakanka lėšų bankroto išlaidoms padengti.

Apibendrinant, galima teigti, kad visose aptartose šalyse nemokumo sąvoka yra apibrėžiama panašiai. Yra numatytos procedūros, kaip galima atkurti asmens mokumą,

---

⁸⁵Bankruptcy Act (120/2004) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].

⁸⁶Bankruptcy – Sweden [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_fin_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].

fiziniam asmeniui nepaskelbus bankroto. O bankroto bylos inicijavimas yra suteiktas ir pačiam fiziniam asmeniui ir jo kreditoriams, taip neapribojant nei vieno iš jų interesų. Lyginant su Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektu, kitose šalyse kreditoriai turi daugiau teisių, jų interesai yra labiau ginami.

Siekiant efektyviai įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą, Lietuvos Respublika turėtų atsižvelgti į kitų šalių praktiką, jų įtvirtintą reglamentavimą, kad būtų užtikrintas balansas tarp nemokių fizinių asmenų ir kreditorių interesų bei kad būtų užkirstas kelias ateityje pasikartoti panašiai situacijai.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtoje Fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijoje bei Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte pasigendama prevencinių asmens nemokumo priemonių, kurios padėtų sumažinti fizinių asmenų bankroto skaičių.
2. Lietuvos Respublika, prieš įgyvendindama fizinių asmenų bankroto institutą, turėtų svarstyti įgyvendinti tokias prevencines priemones: finansinis švietimas ir konsultavimas skolų grąžinimo klausimais, kredito išdavimo vertinimo sistemos aiškumas ir viešumas, socialinės aplinkos gerinimas. Didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas finansiniam švietimui ir konsultavimui.
3. Civilinio proceso kodekso 663 (apribojimai, taikomi išieškant iš fizinio asmens turto) ir 668 (turtas, iš kurio negali būti išieškomos) straipsnių normos turėtų būti perkeltos į Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektą, siekiant efektyviau įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą.
4. Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte numatytas skolų grąžinimo planas – asmens reabilitacijos priemonė po bankroto. Tačiau būtina, kad šalia būtų naudojamos ir tos priemonės, kurios gali veikti kaip prevencija (finansinis švietimas, konsultacija skolų valdymo klausimais, pagalba valdant ir analizuojant asmeninius finansus), kad ateityje asmuo nesusidurtų su panašiomis problemomis.
5. Siūlytina įtvirtinti asmens restruktūrizavimo galimybę, kad prieš paskelbiant asmens bankrotą būtų išbandomos visos ikiteisminės priemonės (susitarimai su kreditoriais, skolų grąžinimo plano sudarymas nekeliant bankroto procedūros), siekiant išvengti bankroto procedūros. Taip būtų labiau užtikrinami tiek kreditorių, tiek nemokių fizinių asmenų interesai.
6. Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte reglamentuojama norma, kad bankroto procesą inicijuoti gali tik pats fizinis asmuo, pažeidžia kreditorių interesus, o įgyvendinant fizinių asmenų bankroto institutą turėtų būti užtikrintas balansas tarp kreditorių ir nemokių fizinių asmenų interesų gynimo.
7. Viena pagrindinių Fizinių asmenų bankroto įstatymo sąvokų (pagrindinė sąlyga iškelti bankroto bylą) yra apibrėžiama netiksliai. Nėra nustatyta aiškių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima teigti, kad fizinis asmuo nemokus. Turėtų būti numatytas laikotarpis, kiek laiko asmuo turi negebėti vykdyti savo įsipareigojimų bei įtvirtintas reglamentavimas, kai turimi įsipareigojimai yra siejami su asmens turimu turtu.

8. Dėl įtvirtinto reglamentavimo, kad turtas esantis bendrojoje junginėje ar dalinėje nuosavybėje turi būti atidalintas iki pareiškimo iškelti bankroto bylą, pažeidžia fizinių asmenų teisę pasinaudoti bankroto institutu, kadangi dalis nemokių fizinių asmenų neturės pakankamai lėšų atidalinti turtą.
9. Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte tikslinga įtvirtinti reglamentavimą, kuris leistų nustatyti fizinio asmens ir jo šeimos nariams gyventi gyvenamojo būsto dalį ar vertės dalį, už kurią būtų galima įsigyti kitą gyvenamąjį būstą, ir į kurią nebūtų nukreiptas išieškojimas.
10. Populiarėjantis bankroto turizmas, leidžia asmenims, susidūrusiems su mokumo problemomis pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu ir taip nusimesti skolų našą. Todėl fizinių asmenų bankroto įstatymo priėmimo vilkinimas skatina emigraciją bei kenkia kreditoriams ir visam paskolų sektoriui, nes ne visais atvejais užsienio šalių fizinių asmenų bankroto institutas vienodai gina kreditorių teises, o nesant Lietuvoje Fizinių asmenų bankroto įstatymo, bankai ir kitos finansų įstaigos negali tiksliai įvertinti prisiimamos rizikos skolinant Lietuvoje.

LITERATŪRA

Nacionaliniai teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekas (su pakeitimais ir papildymais), Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1012.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. Nutarimas Nr. 413 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 44-2139.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-09-09 nutarimas Nr. 1012 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“. Valstybės žinios, 2009, Nr. 109-4600.

Užsienio teisės aktai

7. Finland Bankruptcy Act (120/2004) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].
8. The Insolvency Act 1986 of UK. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą:<http://www.bankruptcyinsolvency.co.uk/insolvencyact/p09c1_1.php#4> [Žiūrėta 2012-04-05].
9. Act on the Adjustment of the Debts of a Private Individual (57/1993) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19930057.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].
10. Bankruptcy Act (1987:672) of Sweden[interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <siteresources.worldbank.org/GILDSWEDEN/.../Sweden_Bankruptcy_Law.pdf> [Žiūrėta 2012-04-05].
11. German Insolvency Statute [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/statutes.htm>> [Žiūrėta 2012-04-04].

Tarptautiniai dokumentai

12. 2000 m. gegužės 29 d. Europos reglamentas 1346/2000 „Dėl bankroto bylų“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2000, Nr. L 160/1.
13. 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB „Dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti tarybos direktyvą 87/102/EB“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2008, Nr. L 133/66

Specialioji literatūra

14. KAVALNĖ, S; MIKUCKIENĖ, V; NORKUS, R; VELIČKA, R. *Bankroto teisė*, primoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.
15. Braun, S. German insolvency Act: Special Provision of Consumer Insolvency Proceedings and the Discharge of Residual Debts. *German Law Journal*, 2005, Vol. 07, No. 01.
16. Gruodytė, E; Kiršienė, J; Astromskis, P. Fizinio asmens bankroto problema: teisiniai aspektai. *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 3(121), p. 213-232
17. Laužikas, E; Višinskis, V. Fizinį asmenų nemokumo problemos ir galimi jų sprendimo būdai. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 46-56
18. Mikuckienė, V. Fizinį asmenų bankrotas: dabartis ir perspektyvos. *Justitia*, 2003, Nr. 3-4 (45-46), p. 57.
19. Reifner, U; Kiesilainen, J, Huls, N; Springeneer, H. Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the european Union. Final Report. Commission of the European Communities, Health and Consumer Protection Directorate-Genera, 2003.
20. AB DNB (buvęs AB DnB NORD) banko 2010 m. metinė ataskaita [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-17]. Prieiga per internetą: <http://www.dnb.lt/Dokumentai/dnb_nord_ataskaita_2010_lt.pdf> [Žiūrėta 2012-03-17].
21. Anglijoje bankrutavusi lietuvė. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://insolbaltika.co.uk/anglijoje-bankrutavusi-lietuve/>> [Žiūrėta 2012-03-01].
22. Bankruptcy-England and Wales [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_eng_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].
23. Bankruptcy – Finland [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_fin_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].

24. Bankruptcy from abroad [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.bankruptcyfromabroad.co.uk/bankruptcy_tourism.html> [Žiūrėta 2012-04-02].
25. Bankruptcy – Germany [interaktyvus] [Žiūrėta 2012-04-04]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_ger_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-04].
26. Bankruptcy – Sweden [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_swe_en.htm> [Žiūrėta 2012-04-05].
27. Betti, G; Dourmashikin, N; Rossi, M. C; Verma, V; Yin, Y. Study of the problem of Consumer Indebtrdness: Statistical Apects. Final report [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-13-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/fina_serv06_en.pdf> [Žiūrėta 2012-13-14].
28. Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/get/21226>> [Žiūrėta 2012-02-15].
29. Fizinio asmens bankrotas, ar įmanomas Lietuvoje? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/nemokamos-konsultacijos/konsultaciju-archyvas/124-valstybes-tarnyba/931-fizinioasmens-bankro-tas.html>> [Žiūrėta 2012-03-23].
30. Fizinių asmenų bankrotas Anglijoje [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://insolbaltika.co.uk/fiziniu-asmenu-bankrotas-anglijoje/?lang=RU>> [Žiūrėta 2012-04-05].
31. Fizinių asmenų bankroto įteisinimo dvilypumas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=38084>> [Žiūrėta 2012-03-20].
32. Judicienė, J. Pabėgti galima, tačiau yra vienas „bet“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-30]. Prieiga per internet: <<http://www.jurex.lt/pabegti-galima-taciau-yra-vienas-bet-verslo-uinios.j?id=180>> [Žiūrėta 2012-03-30].
33. Kiesilainen, N. J.; Henrikson, A.S. Report on Legal Solution to Debt Problems in Credit Societies. Council of Europe, Strasbourg, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-12]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CJSDEBT/CDCJ-BU_2005_11e%20rev.pdf> [Žiūrėta 2012-03-12].
34. Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>> [Žiūrėta 2012-02-15].

35. LLRI ekspertizė: Dėl fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (XIP-450) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_fiziniu_asmenu_bankroto_is_tatymo_projekto_xip_450/5339;from_topic_id:151> [Žiūrėta 2012-01-20].
36. Nedarbo lygio statistika. Lietuvos Statistikos Departamentas [interaktyvus] [Žiūrėta 2012-02-20]. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt> [Žiūrėta 2012-02-20].
37. Pakalkaitė, v. Bankroto turizmas: dėl skolų palikti tėvynę [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-30]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/straipsnis/2009/11/03/Bankroto_turizmas_del_skolu_palikti_tevyne> [Žiūrėta 2012-03-30].
38. Pradėtų įmonių bankrotų skaičiaus. Lietuvos Statistikos Departamentas [interaktyvus] [Žiūrėta 2012-02-20]. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt> [Žiūrėta 2012-02-20].
39. Taikomas mokslinio tyrimo darbas „Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-16]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/.../nvaa%20fiziniu%20asmenu%20nemokumo%20problemu%20sprendimo%20...> [Žiūrėta 2012-03-16].
40. Taikomas mokslinis tyrimas „Optimalaus individualia veikla užsiimančių fizinių asmenų, ūkininkų, kitų fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo modelio nustatymas“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-03]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/uploads/.../Fizinio%20asm.%20nemok.%20SV%208.0.doc> [Žiūrėta 2012-03-03].
41. Vanhara, D. Actio Pauliana taikymo praktiniai aspektai [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-02-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/civiline-teise/916-actio-paulina-taikymo-aspektai.html>> [Žiūrėta 2012-02-28].

Praktinė medžiaga

42. Europos Teisingumo Teismo 2006 m. gegužės 2 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-341/04, Eurofood, OL C 143.
43. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-233/2011.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. Nr. 3K-3-151/2012.
45. Teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga 2010 m. vasario 18 d. Biuliotenis „Teismų praktika“ Nr. 32.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gruodžio 1 d. Nutartis civilinėje byloje *B. Roščin v. V. Percovskis*, Nr. Nr. 3K-3-632/2004.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29d. nutarimas „Dėl teisės normų, reguliuojančių mokesčių santykius, galiojimo atgaline tvarka“. Valstybės žinios, 2007, Nr. 126-5132.
48. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21d. nutarimas „Dėl bažnytinės santuokos registracijos“. Valstybės žinios, 1994, Nr. 31-562.

Travaux preparatoires:

49. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052, 2011 m.
50. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450, 2009 m.
51. Europos teises departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerijos 2009 m. balandžio 4 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450 atitikties Europos Sąjungos teisei“, 2009.
52. Gražulis, P. Pasiūlymas Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektui Nr. XIP-450, 2009.
53. Lietuvos Banko 2009 m. birželio 3 d. išvada Nr. 04-1557 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.
54. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas Nr. XIP-3052, 2011.
55. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas Nr. XIP-450, 2009.
56. Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas. 2011 m. spalio 27 d. papildomo komiteto išvada Nr. 109-P-39 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (Nr. XIP-3052)“.
57. Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas. 2012 m. kovo 28 d. papildomo komiteto išvada Nr. 109-P-9 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.
58. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2009 m. gruodžio 16 d. papildomo komiteto išvada Nr. 108-P-46 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.

59. Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetas. 2009 m. birželio 4 d. papildomo komiteto išvada Nr. 110-P-17(22) „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.
60. Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetas. 2011 m. gruodžio 1 d. papildomo komiteto išvada Nr. 110-P-51 „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052“.
61. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2009 m. gegužės 4 d. išvada „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-450“.
62. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2011 m. balandžio 11 d. išvada „Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-3052“.
63. Mykolo Riomerio Universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra. 2009 m. birželio 12 d. Išvada Dėl fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto Nr. XIP-465. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012-03-15]. Prieiga per internetą: www.mruni.eu/mru.../Isvada%20del%20Fiziniu%20asmenu%20bankroto%202009-06-12.doc [Žiūrėta 2012-03-15]
64. Pauža, B; Kondrotas, J. 2011 m. gegužės 10 d. pasiūlymas „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto (Nr. XIP-3052).

SANTRAUKA

Fizinių asmenų bankroto įgyvendinimo problematika Lietuvoje

Nagrinėjant fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimą, labai svarbu atskirti „bankroto“ ir „nemokumo“ sąvokas. Nemokumas yra pagrindinė priežastis pradėti bankroto bylą, todėl šios dvi sąvokos negali būti vartojamos kaip sinonimai.

Fizinio asmens bankroto instituto įgyvendinimas labai svarbus tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu. Įgyvendinus šį institutą yra sudaromos sąlygos asmeniui atkurti savo mokumą, pradėti viską iš naujo, o kreditoriai padengia savo reikalavimus. Asmuo yra skatinamas dirbti legaliai ir neslėpti savo pajamų. Tačiau netinkamai įgyvendintas Fizinių asmenų bankroto įstatymas, gali suteikti galimybę piktnaudžiauti šiuo institutu, o dėl kreditorių prisiimamos didesnės rizikos auga skolinimosi kaštai bei mažėja kredito prieinamumas.

Kreditas – pagrindinė ir tiesioginė priežastis atsirasti skolininko nemokumui. Nemokumas yra sąlygojamas tokių socialinių ir ekonominių veiksnių, kaip darbo ar pajamų netekimas, liga, pasikeitimai šeimoje, nepakankamai įvertinta kredito rizika tiek iš skolininko, tiek iš kreditoriaus pusės.

Skolininko nemokumo prevencija yra efektyvesnė nei padarinių šalinimas. Todėl siekiant Lietuvoje įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą, reiktų numatyti tokias prevencines priemones kaip finansinis švietimas, konsultavimas skolų gražinimo klausimais, kredito vertinimo sistemos aiškumas ir prieinamumas. Siekiant atkurti asmens mokumą, svarbu tinkamai įgyvendinti reabilitaciją. Skolų gražinimo planas, kuris yra naudojamas beveik visose šalyse ir yra siekiama įtvirtinti Lietuvoje turėtų būti derinamas su finansiniu švietimu, pagalba analizuojant ir valdant asmeninius finansus, kad būtų išvengta panašios situacijos ateityje.

Nežiūrint į paminėtas prevencijos ir reabilitacijos priemones, kurių pasigendama Lietuvoje, siekiant įgyvendinti fizinių asmenų bankroto institutą, fizinių asmenų bankroto įstatymo projekte yra išvelgiama nemažai probleminių pusių, tačiau pagrindinės yra tos, kad yra pažeidžiami ir nepakankamai ginami kreditorių interesai, netiksliai apibrėžiama asmens nemokumo sąvokų, kuri yra viena iš pagrindinių Įstatymo sąvoka.

Vis daugiau asmenų naudojami bankroto turizmu ir bankrutuoja kitose ES šalyse, o jų bankrotas yra automatiškai pripažįstamas ir Lietuvoje, išskyrus kelias išimtis. Tokia situacija ne tik skatina emigraciją, bet ir kenkia kreditoriams, kadangi jie negali tiksliai įvertinti prisiimamos rizikos.

SUMMARY

Bankruptcy of Natural Persons: Implementation Issues in Lithuania

Analysing implementation of natural bankruptcy, it is very important to make difference between concept of bankruptcy and insolvency. Insolvency is the main reason to go bankrupt. So these two concepts could not be used as synonym.

Implementation of natural bankruptcy is very important in social and economic view. Natural bankruptcy can provide a possibility for individual to be discharged from debts and to make a „fresh start“. Of course, individual is encouraged to work legal and not to hide his incomes and asset. In other hand, creditors can to cover obligations of individual. However, if the natural bankruptcy will be implemented wrongly, it could be a possibility to abuse of this institute. No doubts, that growth of loan cost and reduction of credit accessibility will be influenced by implementation of natural bankruptcy.

Credit is a main reason for insolvency. Insolvency is caused by social and economic factors such as illness, unemployment or reductions of incomes, changes in family or credit risk was not properly evaluated.

The prevention of insolvency is more effective mean than eliminations of insolvency results. So, it is very important to provide preventive means. The most important means of preventions that should be in Lithuania is financial literacy and debt counselling, and the system of credit assessment should be clear. To avoid similar situation in the future, it is necessary to provide rehabilitation to individual. In most countries and in Lithuania too, one of the rehabilitation mean is Plan of debt payments. But individual should also be provides with such help as financial literacy, debt counselling, budget analysing and other similar items.

Despite the fact, that there are not regulations of Prevention and rehabilitation means in Natural Bankruptcy Act Project in Lithuania, there are many other implementation issues. The most important issues are that there is not enough protection for interest of creditors. According to many countries insolvency law, petition in bankruptcy could make debtor or creditor. In Lithuania initiate process of bankruptcy can only debtor. Other Natural implementation issues is that concept of insolvency is not introduced correctly. There are no enough criterions to evaluate insolvency of the person.

While Natural bankruptcy Act is not implemented in Lithuania, people use possibility of bankruptcy tourism. They can to go bankrupt in other European Union state and that decision should be automatically accepted in Lithuania. Such situation, when Natural Bankruptcy law is not implemented in Lithuania, encourages growth of emigration. Other problem is that creditors could not properly evaluate risk of credit.